

www.kandooch.com

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandoo.cn.com

دانشگاه پیام نور مشهد

موضوع:

پروژه نگارش دینی دانشجویان به آموزه های دینی در سطح
دانشگاه پیام نور مشهد

www.kandoo.cn.com

پژوهشگران:

www.kandoo.cn.com

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی در رشته علوم تربیتی

استاد راهنما: .

www.kandoo.cn.com

زمستان ۱۴۸۷

www.kandoo.cn.com

www.kandooch.com

دل گفت مرا علم لدنی هوس است
تعلیم بکن اگر تو را دسترس است

www.kandooch.com

گفته که الفه گفت دگر هیچ مگر
در خانه اگر کسی است یک حرفه بس
است

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandoo.cn.com

تقدیم به استاد گرانقدر :

جناب آقای دکتر عبدالحسین تفضلی مقدم که با
راهنمائیهای ارزنده خود ما را در انجام این
تحقیق یاری نمودند.

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

فهرست مطالب :

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
فصل اول طرح - تحقیق	
۳	۱-۱ چکیده تحقیق
۴	۲-۱ بیان مساله
۶	۳-۱ اهمیت مساله
۸	۴-۱ هدفهای مطالعه
۸	۵-۱ فرضیات تحقیق
فصل دوم - پیشینه تحقیق	
۱۰	۶-۲ مبانی ، اصول و روشهای تربیتی
۱۹	۷-۲ مراحل تربیت
۲۳	۸-۲ اخلاص زیر بنای علم و عمل
۲۶	۹-۲ دین گریزی میان قشر تحصیل کرده
۲۸	۱۰-۲ آسیب شناسی جوامع دینی
فصل سوم - روش اجرای تحقیق	
۳۲	۱۱-۳ روش تحقیق
۳۳	۱۲-۳ جامعه آماری و نمونه آماری
۳۳	۱۳-۳ ابزار اندازه گیری
۳۴	۱۴-۳ روش اجرا
۳۴	۱۵-۳ ویژگی انسان
۳۵	۱۶-۳ ریشه ، ذات یا کارکرد دین
۳۵	۱۷-۳ تاثیر دین در منش آدمی
۳۶	۱۸-۳ کارکردهای اجتماعی و کارگردهای فردی دین

صفحه	عنوان
۳۸	۱۹-۳ وظیفه و آثار دین.....
۳۸	۲۰-۳ مساله اساسی در تعلیم و تربیت.....
۳۹	۲۱-۳ ویژگیهای نظام تربیتی اسلامی.....
۴۰	۲۲-۳ قلب ماهیت دین.....
۴۱	۲۳-۳ آثار و ارزشهای اجتماعی دین.....
۴۱	۲۴-۳ اصول تعلیم و تربیت اسلامی.....
۴۲	۲۵-۳ اصول حاکم بر برنامه تعلیم و تربیت دینی.....
۴۷	۲۶-۳ اسلام و هدایت فرد.....
۴۷	۲۷-۳ رسالت دانشگاه.....
۴۸	۲۸-۳ سطح سواد و دینداری.....
۴۹	۲۹-۳ اصول راهبردی.....
۵۰	۳۰-۳ نظام تربیتی در حوزه های دینی.....
۵۰	۳۱-۳ هدفها در نظام تربیتی دینی.....
۵۱	۳۲-۳ عصر ایمان.....
۵۱	۳۳-۳ انقلاب آموزشی.....

فصل چهارم - یافته ها و داده ها

۵۲	۳۵-۴ مقدمه.....
۵۲	۳۶-۴ داده ها و توصیف نتایج.....

فصل پنجم - تفسیر داده ها

۷۳	۳۷-۵ تفسیر داده ها.....
----	-------------------------

فصل ششم - خلاصه تحقیق و پیشنهادات

۸۰	۳۸-۶ خلاصه تحقیق.....
۸۱	۳۹-۶ پیشنهادات.....
۸۱	۴۰-۶ محدودیتهای تحقیق.....
۸۲	پرسشنامه.....

کتابنامه

www.kandooch.com

www.kandooch.com

فصل اول

www.kandooch.com

طرح تحقیق

www.kandooch.com

www.kandooch.com

مقدمه

نظامهای تعلیم و تربیت غالب کشورهای جهان از جمله نظام آموزشی ما، از آغاز رسمی شدن آن حدود یک قرن و نیم پیش که مدرسه هایی که به سبک امروزی پدید آمد، از وجود دو نقص بزرگ و دو بیماری مزمن و دیرینه رنج می برده است. اول - تربیت طوطی وار نه ((معنی دار))، تربیت مبتنی بر نسخه برداری از راه و روشها و نه ((باز آفرینی)) روشها. دوم - دومین نقص بزرگ، وجود ارتباط یک طرفه در تربیت و پذیرش انفعالی و یک جانبه ی دانش آموز از معلم است که باید سعی شود این نقصها به گونه ای برطرف گردد.

باید دانست موفقیت و شکست طرح ها و برنامه ها و روشهای تربیتی در مدارس و جامعه، بستگی به کیفیت ایجاد ارتباط معنی دار و پیوند عاطفی فرایند پیام رسانی و انتقال مفاهیم و ارزشها دارد.

در مدارس کنونی آئین رقابت به کیش موفقیت و انتخاب نفرات برتر از طریق ایجاد رقابت های تخریبی و برگزاری مسابقات متعدد افزایش یافته است و نه تنها ابزاری برای رسیدن به اهداف تربیتی نیست بلکه آفتی خطرناک برای تخریب ارزشهای انسانی و اسلامی شده است.

همچنین بارها تجربه کرده ایم که پند و اندرز مستقیم بویژه برای جوانان و نوجوانان نتیجه مطلوبی نداشته است. اما همچنان با ارائه ی سخنرانی های طولانی در مراسم مختلف آنها را به ارزشها و مقدسات بی تفاوت و در پارهای موارد فراری و منفور می گردانیم.

تعلیم و تربیت از دیر باز و طی قرون و اعصار همواره مورد توجه عالمان، اندیشمندان و فیلسوفان بوده و بدین سان توانسته است افکار و اندیشه های بزرگی را به سوی خویش فراخواند.

از آنجایی که در نگرش دینی بر دو عنصر تعلیم و تربیت، یعنی کسب علم و دانش (علم بالقلم) از یک سو، و تعالی روح و کمال انسانی (علم الانسان ما لم يعلم) از سوی دیگر، تاکید می شود.

از درجه همین تاکید است که می توان اولاً بر این ادعا که قرآن یک کتاب تربیتی است استدلال کرد و ثانیاً آنکه بر اهداف و آرمان های عام و کلی نظام تربیت اسلامی وقوف یافت. (حسینی، علی اکبر. ۱۳۷۹)

روشها و نصایح تربیتی اگر با رغبت و آمادگی عاطفی فرد همراه نباشد سودی ندارد. هیچ رفتاری و طرز تفکری تغییر نمی کند مگر آنکه میل درونی همراه آن باشد.

فصل اول: طرح تحقیق

۱-۱ چکیده تحقیق:

در این تحقیق ما به بررسی نگرش دینی دانشجویان به آموزه های دینی در سطح دانشگاه پیام نور مشهد پرداخته ایم.

حوزه و قلمرو کار و جامعه آمار ما در این تحقیق دانشجویان پیام نور مرکز مشهد می باشند در این پژوهش ۱۰۰ نفر از دانشجویان {۵۰ نفر دختر و ۵۰ نفر پسر} (۵۰ نفر علوم انسانی و ۵۰ نفر علوم پایه) در سطوح مختلف تحصیلی به طور تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه لیکرت در بین آنها توزیع گردید.

پس از جمع آوری پرسشنامه ها و ردیف نمودن نمرات و بدست آوردن فراوانیها و ترسیم جداول نمودارهای مربوطه فرضیه های این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته که با استفاده از تحقیق علی معلولی می توانیم نتایج زیر را بدست آوریم:

۱) بین نگرش دینی دانشجویان دختر و پسر نسبت به آموزه های دینی تفاوت معناداری مشاهده نشده است.

۲) بین نگرش دینی دانشجویان سال دوم و پائینتر و سال چهارم و بالا تر نسبت به آموزه های دینی تفاوت معناداری مشاهده نشده است.

۳) بین نگرش دینی دانشجویان رشته های علوم انسانی و علوم پایه نسبت به آموزه های دینی تفاوت معناداری مشاهده نشده است.

۱-۲ بیان مساله :

از ویژگیهای عمده انسان آگاهی او از رفتار خود و برخورداری وی از نیروی تفکر است. انسان می تواند از رفتار خود آگاه باشد و در برخورد به مسائل مختلف از نیروی تفکر خود استفاده کند. (شریعتمداری، علی - ۲۵).

در بحث راجع به تعلیم و تربیت اسلامی توجه به این حقیقت ضروری است که اسلام به عنوان یک نظام در هر زمینه ، جنبه تربیتی دارد . اصول اعتقادی مکتب اسلام ، توحید، نبوت، معاد، امامت و عدل، همه نقش تربیتی دارند . قرآن مجید از لحاظ تربیتی در معنای وسیع بهترین و کامل ترین کتاب تربیتی برای انسان است.

گفتار ائمه و به طور کلی اخبار و احادیث صادر شده از پیامبر اکرم و ائمه اطهار همه جنبه تربیتی دارند .

فروع اسلام و از جمله دعا و نیایش اساس تعلیم و تربیت اسلامی را تشکیل می دهد . احکام اسلام به طور کلی همه برای اصلاح و تربیت افراد و اجتماعات وضع شده اند. (شریعتمداری، علی - ۹).

از آنجا که مباحث مربوط به دانشجویان و دانشگاه ها همگی معلول علت هایی است که باید در مقاطع پائین تر به جست و جوی شتافت . سیاستگذاری های کلان فرهنگی به گونه ای نیست که تربیت کننده معلمانی کار آزموده باشد .

زمانی شاهد تبلور رفتار مذهبی مطلوب هستیم که رفتارهای مذهبی بر پایه باورهای عمیق ، دقیق ، عاطفی و منطقی بروز پیدا کند.

بعد رفتار نگرش دینی برای توصیف تمام اعمالی به کار می رود که در یک دیدگاه دینی انجام می گیرد و شامل مراسم دینی ، سبک زندگی فرد و همچنین جنبه های تشریفاتی و سمبولیک سنت دینی است . (گانزیوورت ، ۱۹۹۸).

ابعاد نگرش دینی به دو دسته کلی اصول ثابت و جزئیات متغیر تقسیم شده که این جزئیات نیز مبتنی بر آن اصول ثابتند ، از این رو نسبت به نظریه های دیگر نگرش دینی کاملتر و جامعتر صورتبندی شده است . (یزدانی ، ۱۳۸۲).

دین می تواند در تمام بخشهای فرایند مقابله شامل ارزیابی ، فعالیتهای مقابله ، نتایج و انگیزش ، تاثیر گذار باشد . بنابراین متغیرهای میانجی مانند محدودیتهای فردی و اجتماعی و نیز چگونگی ادراک فرد از منابع مقابله و رویدادهای فشار زا ، تحت تاثیر نگرش دینی قرار می گیرد . (پارگامنت ، ۱۹۹۰).

آموزه های دینی باید مستقیم یا غیر مستقیم از قرآن کریم ، سیرت و سنت پیامبر اکرم (ص) و اهل بیت بزرگوار آن حضرت اتخاذ شوند و در تدوین و تبیین این آموزش ها از منبع غنی علوم و فرهنگ اسلامی استفاده شود .

آموزش دینی با مسائل فکری - سیاسی - اجتماعی و اخلاقی جامعه پیوندی مستقیم و وثیق دارد و این تحولات ، اندیشه و عمل مخاطب آموزش ، یعنی فراگیر را به سرعت متاثر می سازد . در نتیجه لازم است ، شورای برنامه ریزی برنامه درسی دینی در دوره های معینی تشکیل شود و مباحث و مسائل جدید را استخراج و مطرح کند و در صورت تشخیص کارشناسانه در مورد اهمیت چنین موضوعاتی و لزوم آموزش آنها ، تغییر مناسب در کتب صورت پذیرد . البته به نحوی که به اصل تداوم در آموزش لطمه وارد نیارد . (پارگامنت ، ۱۹۹۰).

۱-۳ اهمیت مساله

در برنامه های تربیتی معارف دینی باید با نگاه تلفیقی عمل کرد. برای بیان ضرورت این کار ، از منظرهای گوناگون می توان دلایل قوی ارائه کرد.

قبل از هر چیز باید در نظام روحی و روانی انسان نگرینست و در آن تامل کرد . وجود آدمی یک کل یکپارچه است و اجزا و عناصر آن در ارتباط متقابل با یکدیگر هستند این وحدت به دلیل آن است که خالق آدمی ، قدرت واحدی است که تصور تفکیک و تجزیه نیز در باره آن نمی توان داشت. (ملکی، ۱۳۸۲، ۴۳)

در نگاه دینی انسان استعداد های عالی فطری و شخصیتی چند بعدی دارد که هر کدام از آنها در کمال آدمی جایگاه خاص خود را دارد. برنامه درسی باید به نحوی طراحی گردد که همه ابعای وجودی انسان را از جهت یادگیری و رشد ، تحت پوشش قرار دهد . اگر چنین نشود برنامه درسی با فطرت انسان همسو و هماهنگ نخواهد بود و با طراحی چنین برنامه ای، زمینه برای تربیت انسان یک بعدی ناقص ، خواهد بود. (داوودی، ۱۳۸۴، ۱۲).

در این دیدگاه برنامه درسی وسیله ای برای عبور دادن تدریجی انسان به سوی زندگی متعالی خواهد بود.

با این نگاه ، اصول انتخاب محتوا، وضعی متفاوت خواهد داشت . به عنوان مثال، اصل سودمندی آن گونه که در کتاب های برنامه درسی مطرح است ، به طور عمده به این نکته

تاکید دارد که باید محتوا کاربردی باشد و بتوان دانش آموزان را در حل مسائل و مشکلات زندگی یاری رساند. این برداشت از سودمندی مورد قبول نگرش دینی نیست، زیرا یک نگرش پراگماتیستی به زندگی است. (همان)

این نکته به این معنا نیست که از نیازهای عالی و آرمان ها صرف نظر کنیم، بلکه به این معناست که توجه حکیمانه به آنها داشته باشیم. در شرایط فعلی از نگاه حکیمانه به تربیت دینی رنج می بریم.

نگاه حکیمانه نگاهی است که به قصد نافذ و پایدار کردن پیام تربیت دینی، ظرفیت متربی را در نظر می گیرد و بین ظرف و مظروف نسبت منطقی بر قرار می کند (ملکی، ۱۳۵، ۱۳۸۲)

حجم گسترده ای از فضای مربوط به مباحث فرهنگی پیرامون قشر جوان و به خصوص دانشجو، اختصاص به واژه ((دین گریزی)) دارد. آن چیزی که نسل جوان و دانشجو و حتی سایر اقشار مردم از آن گریزانند، فطرتا هرگز نمی تواند این باشد. دین و آئین آنقدر حلاوت دارد که آدمی، درست یا نادرست دوست دارد هر کاری را که می کند زیر پرچم دستورات خدا باشد. (افروز، غلامعلی ۴)

((وقتی تامل می کنیم که دین و علم چه ارج و اهمیتی برای بشر دارند گزاف نیست اگر بگوئیم: سیر آینده تاریخ بستگی به معامله این نسل با مناسبات و روابط فیما بین آن دو دارد)) (آلفرد نورث وایتهد)

۱-۴ هدفهای مطالعه

هدف اصلی :

بررسی نگرش دینی دانشجویان به آموزه های دینی در سطح دانشگاه پیام نور مشهد

۱-۵ فرضیات تحقیق :

۱- بین نگرش دینی دانشجویان دختر و پسر نسبت به آموزه های دینی تفاوت معنا داری وجود دارد. (فرض تحقیق)

⊠ بین نگرش دینی دانشجویان دختر و پسر نسبت به آموزه های دینی تفاوت معنا داری وجود ندارد. (فرض آماری)

۲- بین نگرش دینی دانشجویان سال دوم و پائینتر و چهارم به بالا نسبت به آموزه های دینی تفاوت معنا داری وجود ندارد. (فرض آماری)

⊠ بین نگرش دینی دانشجویان سال دوم و پائینتر و چهارم به بالا نسبت به آموزه های دینی تفاوت معنا داری وجود دارد. (فرض تحقیق)

۳- بین نگرش دینی دانشجویان رشته های علوم انسانی و علوم پایه نسبت به آموزه های دینی تفاوت معنا داری وجود ندارد. (فرض آماری)

⊠ بین نگرش دینی دانشجویان رشته های علوم انسانی و علوم پایه نسبت به آموزه های دینی تفاوت معنا داری وجود دارد. (فرض تحقیق)

متغیرها:

متغیر مستقل : آموزه های دینی

متغیر وابسته : نگرش دینی

متغیر کنترل شده : مقطع تحصیلی - دانشجویان دانشگاه پیام نور مشهد

تعاریف نظری متغیرها :

دین : مجموعه آموزشهایی که به وسیله پیغمبری ارائه و به وسیله برخی از پیروانش گرد آوری ، تنظیم یا تکمیل شده است . (صدری افشار ، غلامحسین ، فرهنگ گزیده فارسی ۱۳۸۳)

آموزه : مجموعه اصول آموزشی مربوط به موضوع ، شخص ، مرام یا مذهب معین .

(حکمی ، نسترن . حکمی ، نسرين . فرهنگ گزیده فارسی ، ۱۳۸۳)

تاثیر : منظور عمل یا فرایند اثر گذاشتن . (صدری افشار ، غلامحسین ، فرهنگ گزیده فارسی ۱۳۸۳)

نگرش : نگرش عبارتست از یک حالت عاطفی مثبت یا منفی نسبت به یک موضوع .

(گنجی ، حمزه . روانشناسی اجتماعی ، ۱۳۸۰ ، ۲)

تعاریف عملیاتی متغیرها :

آموزه های دینی : در این تحقیق منظور از آموزه های دینی تعداد واحدهای درسی معارف

است که در طول تحصیل توسط دانشجویان پیام نور مطالعه می شود .

نگرش دینی : در این تحقیق منظور نمرات آزمودنیها در پرسشنامه ای است که توسط محققین ساخته شده است .

دانشجو: در این تحقیق منظور از دانشجو کلیه کسانی که در دانشگاه پیام نور مشهد مشغول به تحصیل هستند می باشد .

www.kandooch.com

فصل دوم

www.kandooch.com

پیشینه تحقیق

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

فصل دوم: پیشینه تحقیق

۶-۲ مبانی، اصول و روشهای تربیتی

آنچه در این بحث به منزله مبانی تربیت در نظر گرفته خواهد شد، ویژگیهای عمومی انسان است که شاخه ای از توصیف انسان محسوب می شود و متناظر با آن چیزی است که در علوم انسانی نظری مورد بحث قرار می گیرد. این ویژگی ها را که اولاً در مورد عموم انسانها صادق هستند و ثانیاً قابل بیان می باشند، به منزله مبانی تربیت لحاظ خواهیم کرد و آنچه به منزله اصول تربیت بیان خواهد شد، قواعد کلی مستخرج از مبانی مذکور است که متناظر با مباحثی است که در علوم انسانی کاربردی مطرح می شود.

سرانجام آنچه به منزله روشهای تربیتی ذکر خواهد شد، دستورالعملهای جزئی تراست که چنانکه گفته شد، هر دسته از این دستورالعملها در دامنه یک اصل تربیتی قرار خواهند گرفت.

مبنای اول: تاثیر ظاهر بر باطن

منظور از ظاهر، همه امور مشهودی است که از انسان سر می زند و مظهر آنها بدن است و مراد از باطن، شئونی است که قابل مشاهده نیست همچون فکر و نیت، از این رو هرگاه نقشی بر پیکر انسان نمودار شود، شبحی با رنگ و بوی خود در باطن خواهد افکند. نقش زنی ظاهر بر باطن، اختصاصی به ظواهر پسندیده ندارد، هرگاه رفتار یا گفتاری مذموم نیز بر جوامع آدمی نمودار شود، آهنگی باطنی خواهند انگيخت.

اصل یکم: تغییر ظاهر

طبق این اصل، هرگاه بخواهیم تغییر و تحولی در باطن کسی پدید آوریم، باید در ظاهر او به دستکاری پردازیم یا امکان این کار را برای خود وی فراهم آوریم. به عبارت دیگر، اگر نگاه کردن - سخن گفتن - سکوت کردن - گوش کردن - راه رفتن - نشستن - غذا خوردن و ... به گونه ای مطلوب تنظیم شوند، احساسات، افکار و تصمیم گیریهای معین و مطلوبی را در درون خواهند انگيخت.

روشهای تربیتی:

الف — روش تلقین به نفس

ب — روش تحمیل به نفس

مبنای دوم: تاثیر باطن بر ظاهر

اگر تغییری در باطن آدمی رخ دهد، بر ظاهر نمودار خواهد شد و اگر ظاهر به خود تغییر نپذیرد باید تأویل آن را در باطن جست.

اصل دوم: تحول باطن

طبق این ویژگی، آنچه در باطن آدمی است، در ظاهر نقش می آفریند و هرگاه رفتاری مطلوب در ظاهر کسی پدیدار نشد، می توان آن را ناشی از وضعیتی درونی دانست.

الف: بیش در مورد نظام هستی

ب: بیش در مورد دنیا

ج: بیش در مورد حقیقت انسان

د: بیش در مورد تاریخ انسان

ه: بیش در مورد مرگ و پس از مرگ

روشهای تربیتی: روش اعطای بیش

مبنای سوم: ظهور تدریجی شاکله

اعمال و رفتارها (ظاهر) و افکار و نیت ها (باطن) در تأثیر و تأثر (پیوسته و مستمر) خود، حاصلی به بار می آورند که به تدریج در اعماق درون نشست می کند و رفته رفته با رسوب بیشتر، سخت و دیرپا می شود و بدین گونه، لایه زیرین در باطن آنان شکل می گیرد.

اصل سوم: مداومت و محافظت بر عمل

مداومت ناظر به کمیت و محافظت، ناظر به کیفیت عمل است. مداومت به عمل، استمرار آن را نشان می دهد و محافظت بر عمل، مراقبت و مراعات شرایط و ضوابط آن را گوشزد می کند (شرایط و ضوابط عمل، اعم از ظاهری و باطنی است) مداومت و محافظت، در کنار هم، تأمین کننده تأثیر و تأثر مستمر ظاهر و باطن است، زیرا مداومت بر عمل، اعضا

و جوارح بدن (یعنی ظاهر) را پیوسته به کار می دارد و مراقبت، هشیاری و توجه (جنبه باطن) را نسبت به ضوابط ظاهری و هم ضوابط باطنی فراهم می آورد. روشهای تربیتی:

الف - روش فریضه سازی

ب - روش محاسبه نفس

مبنای چهارم: تاثیر شرایط بر انسان

آدمی به سبب اتحاد نفس و بدن، در وضعیت های مختلف محیطی، در معرض حالات، احساسات و افکار معینی قرار می گیرد. این امر در مورد شرایط مکانی - عرفانی است، اما اگر پیوندهای آدمیان به هم (هویت جمعی) نیز لحاظ شود، باید آن را به عنوان تأثیرپذیری از شرایط اجتماعی در نظر گرفت.

اصل چهارم: اصلاح شرایط

مبنای این اصل، ویژگی تأثیرپذیری انسان از شرایط مختلف محیطی اعم از شرایط مکانی، زمانی و اجتماعی است. طبق این ویژگی، ریشه برخی از افکار، نیات و رفتارهای آدمی را باید در شرایط محیطی او جستجو کرد.

به عبارت دیگر، انسان هم از حیث باطن و ظاهر خویش تحت تاثیر شرایط قرار دارد.

ب- روش تغییر موقعیت

ج- روش اسوه سازی

مبنای پنجم: مقاومت و تاثیرگذاری بر شرایط

تأثیرپذیری انسان از شرایط به معنای اضطراب او در برابر آن نیست، بلکه این امکان در وی است که در قبال فشار شرایط ایستادگی کند و رنگ نپذیرد و یا در حدی فراتر، بر شرایط (اجتماعی) تاثیر نیز بگذارد. این ویژگی جلوه بارز اختیار انسان است.

اصل پنجم: مسئولیت

در ذکر این اصل، انسان می تواند از تأثیرپذیری در رابطه به موقعیت و عوامل محیطی طفره رود و بلکه منشأ تأثیرگذاری و جهت دهی قرار گیرد. روشهای تربیتی:

۱- روش مواجهه با نتایج اعمال

۲- روش تحریک ایمان

۳- روش ابتلا

مبنای ششم: جذبه حسن و احسان

هر چه در آدمی، سرور بر انگیزد و در وی رغبتی بجای گذارد، واجد "حسن" است. حسن گاه از طریق حس دریافت می شود و گاه از غیر طریق حس، و از این رو به اعتبار نخست به معنی "زیبایی" و به اعتبار دوم به معنی "خوبی" خواهد بود، پس می توان گفت آنچه دارای حسن است، آدمی را بر می انگیزد و کشش در وی پدید می آورد.

اصل ششم: آراستگی

اصل آراستگی بیانگر آن است که در جریان تربیت، باید صورت آنچه را عرضه می شود نیک آراست تا رغبتها نیز برانگیخته شود. روشهای تربیتی:

۱- روش تزیین کلام

۲- روش آراستن ظاهر

اصل هفتم: فضل

در این اصل، جذبه احسان در انسان به عنوان ویژگی مبنایی در نظر گرفته شده است. روشهای تربیتی:

۱- روش مبالغه در عفو(ابتدایی)

۲- روش توبه

۳- روش تبشیر

۴- روش مبالغه در پاداش

مبنای هفتم: تطور وسع آدمی

اگر چه آدمیان در گوهر وجود، هم ریشه اند اما وسعتها و امکانات درونی و بیرونی علی السویه تقسیم نشده است و در همین جا باید گفت که البته این وسعتها نه نشانه کرامت اند و نه زاینده کرامت، چنانکه ضیقها نیز نه نشانه اهانت اند، نه زاینده آن. وسعتها و ضیقها مختلفند اما کرامتها واحد، زیرا آنها از مقوله "داشتن" است و این از مقوله "بودن" و این بودن درگرو آن داشتن نیست.

اصل هشتم: عدل

اصل عدل بیانگر آنست که نمی توان رابطه تربیتی با افراد مختلف یا با فردی در مراحل مختلف زندگی را به یکسان در نظر گرفت، بلکه باید این رابطه به صورت موازنه تنظیم شود.

روشهای تربیتی:

۱- روش تکلیف به قدر وسع

۲- روش انداز

۳- روش مجازات به قدر خطا

مبنای هشتم: کرامت

کرامت بزرگواری است و بزرگواری، حاصل بهره وری یک موجود است، بی آن که پای مقایسه با غیر در آن گشوده شود و هر گاه چنین شد آن را فضیلت گویند نه کرامت.

اصل نهم: عزت

اصل عزت ناظر به این ویژگی است و مقصود از این اصل آنست که باید انسان مکرم را عزیز داشت و مایه های عزت نفس او را فراهم آورد.

روشهای تربیتی:

۱- روش ابراز تواناییها(نعمتها)

۲- روش تغافل

مبنای نهم: اندیشه ورزی

یکی از ویژگیهای عمومی انسان اندیشه ورزی اوست و از این لحاظ انسان، تلاش و پوییش در قبال معماها است.

اصل دهم: تعقل

این اصل، ناظر به ویژگی اندیشه ورزی در انسان است. در بحث این ویژگی همه انسانها درگیر اندیشه ورزیند و امر به تفکر، موردی ندارد و هر جا شاهد چنین امری باشیم، در واقع امر به "نوع" معینی از تفکر، مورد نظر است. پس آنچه مطلوب است، تفکر هدایت شده است و این معنی، همسنگ "تعقل" است.

روشهای تربیتی:

۱- روش تزکیه

۲- روش تعلیم حکمت

مبنای دهم: آشنایی و بیگانگی با خدا

انسان ضمیری سرشته با معرفت ربوبی دارد و از این رو با خدا آشناست. اما اودرکثرت اشتغالات خود، دست و دل به هزار رشته و بند دیگر نیز می آویزد و آنچه بر بستر اشتغال می روید "غفلت" و "نسیان" است. از آنجا که انسان، شئون مختلفی دارد و پرداختن به هر شأنی او را از شأن دیگر مشغول می دارد، نسیان درکمین اوست.

این معادله ای است پایدار؛ هر جا مشغولیت باشد، نسیان نیز است و هر جا مشغولیت رخت بر بندد، نسیان نیز دم برمی گیرد. آدمی چون همواره در تکاپوی مشغولیتها است غبار نسیان بر خود می گیرد و آشنایی او با خدا به بیگانگی با او جای می دهد و چنین است که می توان او را "آشنای بیگانه" خواند.

اصل یازدهم: تذکر

اصل تذکر بیانگر آنست که گاه باید آنچه را فرد به آن علم دارد، برای او باز گفت. روشهای تربیتی:

۱- روش موعظه حسنه

۲- روش یادآوری نعمتها

۳- روش عبرت آموزی

مبنای یازدهم: ضعف

ضعف در مقابل قوت به معنای ناتوانی است. قرآن، ضعف را در چند مورد به کار برده است: ضعف بدن، ضعف عقل و ضعف نفس.

اصل دوازدهم: مسامحت

بازگشت این اصل به ویژگی عمومی "ضعف" در انسانها است. انسانها به دلیل ضعف نفس، در قبال به دوش گرفتن تکالیف فرو می شکنند. این خصیصه مانع از آدمیان در برابر تکالیف دشوار، تاب آورند. از این رو اصل مسامحت چون قاعده عامه ای است که در جریان ارتباط تربیتی باید آنرا مراعات نمود. روشهای تربیتی:

۱- روش مرحله ای نمودن تکالیف

۲- روش تجدید نظر در تکالیف

مبنای دوازدهم: دلبستگی، آزمندی و شتاب یکی از ویژگیهای شگفت آور و برجسته آدمی، دلبستگی است که در قرآن از آن به "حب" و در فرهنگ عرفا از آن به عشق یاد شده است.

شگفتی و برجستگی این پدیده از آن رو است که می تواند شوری عظیم در انسان برانگیزد و مبدأ تحمل، قدرت و جسارتی خیره کننده در وی شود و او را برای هرگونه خطرپذیری مهیا سازد.

از لوازم دلبستگی، آزمندی است و از لوازم آزمندی، شتاب. آز و حرص به معنی رغبت شدید به چیزی همراه با فعالیت و عمل است. آزمندی یکی از ویژگی های عمومی انسان است.

اصل سیزدهم: ابراز یا منع محبت

طبق این اصل، در جریان تربیت، خواه در برانگیختن بر انجام پاره ای از اعمال یا بر ترک پاره ای از آنها باید از قدرت ناشی از پیوند محبت آمیز بهره جست. این بهره وری به دو گونه نیز است: یکی با بذل محبت و دیگری با حرمان آن.

روشهای تربیتی:

۱- روش بیان مهر و قهر

۲- روش عطا و حرمان

اصل چهاردهم: سبقت

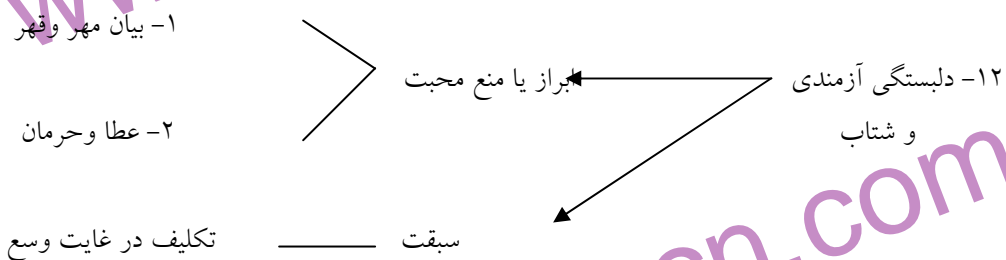
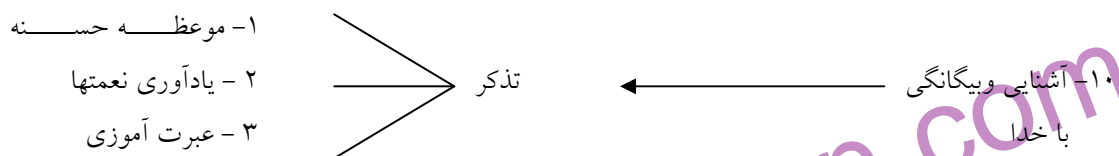
اصل سبقت بیانگر آن است که در ارتباط تربیتی، باید آدمیان را به سرعت و سبقت فراخواند و بدین گونه با تحریک آزمندی و شتاب در آنان، پایه برخی تغییرات و تحولات را برای آنان فراهم آورد. با فراهم آمدن چنین پایه ای، بسیاری از نیروهای مکنون در آدمی، فرصت بروز و ظهور می یابد و آنچه از این طریق حاصل می شود به سبب وجود سرعت و سبقت مضاعف خواهد بود.

روشهای تربیتی:

روش تکلیف در غایت وسع:

بر این اساس، در نظام تربیتی اسلام، نظر بر آن است که مربی علاوه بر رعایت وسع افراد در عرضه تکالیف گاه باید آنان را به چیزی فراتر از وسع دعوت کند تا در تلاش و پوییش به سمت آن "وسع فراتر" آنان پدیدار شود. اما چون مبادرت کردن به اقدام در این گونه تکلیف دشوار است، لازم می آید مربی، افراد را به اقدام تحریک کند.

۲-۷ مراحل تربیت

مسئله مراحل و منازل در امر تربیت، از حیث مبنا به وسع آدمی و فراز و نشیبهای آن باز می گردد. در اهمیت مسئله مراحل، همین بس که هر نظام تربیتی، بدون آن ناتمام و ناتوان خواهد بود. اهداف، اصول و روشهای تربیتی همه متوقف بر یقین مراحل است. اگر تربیت را به معنی پرورش دادن در نظر آوریم، مرحله پایانی آن زمانی خواهد بود که فرد بتواند روی پای خود بایستد و استقلال و کفایتی یافته باشد که به مدد آن قادر به تنظیم امور آن شود. به عبارت دیگر، در مفهوم مذکور که اساساً دوره طفیلی بودن انسان را در حیطه کار تربیت جلوه می دهد، مربی تا هنگامی دست به کار تربیت است که این خصیصه در مرتبه موجود باشد.

اما اگر از تربیت، ربوبی شدن و ربوبی ساختن آدمی مراد شود دوره طفولیت و طفیلیت، بیرون از متن اصلی تربیت و به منزله دوره تمهید برای ورود در آن است. از سوی دیگر دامنه و حد مراحل تربیت، گستره زندگی را در خود می گیرد.

در جریان ربوبی شدن و ربوبی ساختن آدمی پنج مرحله مشخص وجود دارد:

— مرحله تمهید

— مرحله اسلام

— مرحله ایمان

— مرحله تقوا

— مرحله یقین

عناوین این مراحل توضیح و تبیین می طلبد زیرا عنوان اسلام با اینکه در پائین ترین مرحله واقع شده محصور در این مرحله نیست. اکنون به توضیح هر مرحله می پردازیم و ضمن آن، جایگاه اصول و روشهای تربیتی را نیز مورد توجه قرار می دهیم.

برخی از اصول و روشها عامند و در هر مرحله ای کارساز و برخی قابل استفاده نیستند مگر آنکه تطورات وسع آدمی زمینه آن را فراهم آورد. دسته اخیر، به مرحله ای معین اختصاص می یابند اما قابل ذکر است که این اختصاص از حیث شروع مطرح است نه از حیث پایان، یعنی شروع بهره وری از اصول و روشهای ویژه منوط به حصول وسع های خاصی است اما چنین نیست که نقطه پایانی هم برای استفاده از اصول و روشهای مزبور مطرح باشد.

مرحله اول: تمهید

محدوده این مرحله از هنگام تولد (او بلکه پیش از آن) تا وقت بلوغ شرعی است. البته نمی توان این مرحله را مصداقی از مفهوم تربیت دانست، چه در تعریف مزبور شناخت و انتخاب و عمل به

عنوان اجزای اصلی جریان تربیت (ربوبی شدن و ربوبی ساختن انسان) در نظر گرفته شده بود و کودک قبل از بلوغ فاقد این امکانات است.

قلمرویی که حدود آن عبارت است از «شناخت» خدا به عنوان رب و «انتخاب» او به عنوان رب خویشتن و «تن دادن» به طرح ربوبی او.

در زیر مرحله حاضر، باید اصول و روشهای زیر را به کار بست:

۱- اصل تغییر ظاهر و روش تلقین به نفس:

این اصل به طور کلی در دوره تمهید، به عنوان یکی از مهم ترین اصول تربیتی محسوب می شود زیرا شکل گیری شاکله و خلق های درونی از مجرای گفتارها و رفتارهایی که وی سر می زند تکوین خواهد یافت.

طبق این اصل، باید ظواهر کودک را به سمت گفتارها و رفتارهای مطلوب سوق داد.

۲- اصل اصلاح شرایط و روشهای زمینه سازی، تغییر موقعیت و اسوه سازی:

طبق این اصل که در دوره کودکی روشن تر از هر دوره دیگری جلوه گر است، باید به جای تمرکز به خود کودک و رفتارهای او، نظر را به پیرامون او معطوف ساخت و روابط او را با محیط و عوامل محیطی مورد تغییر قرار داد.

کودک به رنگ پیرامون خویش می گراید و با دستکاری پیرامون وی خود او نیز دگرگون می شود.

۳- اصل مسئولیت و روش مواجهه با نتایج اعمال:

با توسل به روش بالا می توان آمادگی کودک را در باب مسئولیت گسترش داد. استفاده هر چه بیشتر از این روش ما را از به کار بستن وسیع امر و نهی بی نیاز می کند و انگیزه درونی کودک را به انجام یا ترک اعمال دامن می زند.

مواجهه با نتایج اعمال، هم در سطح «دریافتن» و هم در سطح «دیدن» و چشیدن، هر دو در این سنین قابل استفاده است.

۴- اصل آراستگی و روشهای آراستن ظاهر و تزئین کلام:

آراستگی و سادگی، رفیق طریق همنند و چنین نیست که آراستگی تنها هوس بازی و تازه طلبی فراهم آید. به علاوه باید کودک را هر چه بیشتر با زیبایی های طبیعت روبرو ساخت تا ذائقه زیبایی در وی حساس تر و تیزتر شود.

روش تزئین کلام در این زیر مرحله در سطحی معین قابل استفاده است و آن عمدتاً عبارت است از جاذبه سخن آهنگین که در شعر و سرود جلوه می کند.

محتوای مطلوب را در چنین قالبی باید به کودک عرضه کرد

۵- اصل عزت و روشهای ابراز توانائی و تغافل:

طبق این اصل باید احساس عزت را در کودک گسترش داد و او را از احساس ذلت محافظت نمود و از این حیث، هم روش ابراز توانائی و هم تغافل باید به کار گرفته شود.
۶ — اصل تذکر و روش موعظه حسنه:

نسیان در کودکی فراوان تر از هر وقت دیگری رخ می دهد و لذا تذکر و یادآوری مکرر درخواست ها به کودک ضرورت می یابد. اگر کودک بارها آنچه را که گفته شده فراموش کند، نباید بی طاقت شد زیرا مربی در یک نگاه تنها «مذکر» است و تذکر کار اصلی اوست .

۷ — اصل ابراز با منع محبت و روشهای بیان مهر و قهر، عطا و حرمان:

اصل محبت در شکل ابراز و منع و روشهای مترتب بر آن همواره توصیه شده است به نحوی که قهر به عنوان مهم ترین روش تنبیهی در کودکی شمرده می شود و استفاده از آن به جای تنبیه بدنی سفارش گردیده است .

۸ — اصل مداومت و محافظت بر عمل و روش فریضه سازی :

هنگامی نقش تمهیدکودک برای مرحله بعد را ایفا خواهد کرد که از حیث کمی، مداومت یابد تا او را آماده عمل کند و از حیث کیفی مورد محافظت و مراقبت قرار گیرد تا او را آماده عمل صحیح گرداند.

۹ — اصل عدل و روشهای تکلیف به قدر وسع، اندازو مجازات به قدر خطا:

چون کودک تکلیف پذیر شده است و تکلیف و مجازات، بستگی و نسبتی با هم دارند از این رو پیروی از اصل عدل در این زیر مرحله ضرورت می یابد.

۱۰ — اصل مسامحت و روشهای مرحله ای نمودن تکالیف و تجدید نظر در آنها:

آغاز ارتباط تکلیفی، مستلزم پیروی از اصل مسامحت است. بدون توجه به این اصل، خاصه در دوران کودکی که ضعف آدمی در آن بارزتر است، امکان به انجام رساندن تکالیف نیست.

به کارگیری روشهای این اصل ایجاب می کند که تکالیف دشوار، در چند مرحله تنظیم شود و تکالیف دشوارتر مورد تجدید نظر قرار گیرد.

مرحله دوم: اسلام

این مرحله با بلوغ شرعی آغاز می شود و اولین مرحله اصلی وقتی تربیت بر حسب تعریفی که مطرح شد به حساب می آید. زیرا مفهوم تربیت، یعنی ربوبی شدن و ربوبی ساختن آدمی، مواجهه انسان با خدا اساس تعریف است و این مواجهه از هنگام بلوغ شرعی آغاز می شود.

مستعد شدن برای این مواجهه همان مقصودی است که در مرحله تمهید باید فراهم آید. برای طی این مرحله، به تناسب باید روشهای ویژه ای را به کار بست:

۱- اصل تحول باطن و روشهای اعطای بینش و دعوت به ایمان: چون نوجوان در این مرحله، آمادگی استقلال اندیشه و عمل را یافته است، لازم است به پیروی از اصل تحول باطن، به دنبال ایجاد تحولی درونی در وی باشیم. مضمون این اصل چنانکه قبلاً بیان شد آنست که برای ایجاد تغییر در اعمال و رفتار، باید فرد را از درون دچار تحول ساخت.

۲- اصل مسئولیت و روش ابتلا: این اصل در مرحله قبل با تکیه بر روش «مواجهه با نتایج اعمال مطرح شد اما موطن اصلی این اصل، مرحله حاضر است و در اینجا باید الزامهای درونی و مسئولیت را در فرد بر پا کرد. علاوه بر روش مذکور، در این مرحله باید روش ابتلا را نیز به طور وسیع مورد استفاده قرار داد. به اقتضای این روش، باید نوجوان را در موقعیتهای مختلف قرار داد، به چشیدن گرمی ها و سردی ها فرا خواند و هم شرایط دشوار و هم سهل را پیش پای او گذاشت تا بتواند علی رغم اقتضای شرایط، عمل کند و این همان الزام درونی و مسئولیت است.

۳- اصل تعقل و روشهای تزکیه و تعلیم حکمت: طبق این اصل باید نوجوان را که به استقلال فکری دست یافته، به تفکر صحیح و راهیاب تعقل رهنمون شد.

مرحله سوم: ایمان

ایمان در مرتبه ای به دل راه می یابد و در مرحله ای دیگر در دل ریشه می دواند. راه یافتن، رفتنی است که بازگشت نیز در پی تواند داشت، چنانکه برخی از دلها محل آمد و شد پیاپی ایمان و کفر است اما ریشه دواندن، رفتنی است و بی بازگشت.

در تدابیر تربیتی این مرحله اصول و روشهای ویژه ای باید مورد توجه قرار گیرد:

۱- اصل تغییر ظاهر و روش تحمیل به نفس: فرد در این مرحله می تواند روش مزبور را در جهت تغییر ظاهر و اعمال خویش به کار بندد. حاصل تحمیل اعمال بر خویش، ظهور وضعیتی درونی است که آن را در مرحله حاضر، تثبیت اعمال نامیده ایم.

۲- اصل تحول باطن و روش اعطای بینش: در این مرحله که تعمیق و گستران ایمان مورد نظر است، باید فرد را با منظری وسیع تر به نگرستن در مسائل جهان و انسان فرا خواند.

۳- اصل مداومت و محافظت بر عمل و روش فریضه سازی و محاسبه نفس:

در این فرض فرد از فرط مداومت و محافظت بر عمل، آنچه را نیز خداوند فریضه قرار نداده بر خود فریضه می کند. بدین ترتیب اعمال و افعالی را که دیگران به چشم استحباب می نگرند، بر خود واجب می داند و با آنها معامله اعمال واجب می کند، چنانکه اگر انجام عملی در وقت از او فوت شد، آن را در وقتی دیگر جبران کند.

۴- اصل مسئولیت و روش تحریک ایمان:

به سبب آنکه فرد در این مرحله، واجد ایمان است، می توان برای بالا بردن توان او در جهت انجام تکالیف، ایمان او را در مرکز توجه قرار داد و احساس تکلیف را در وی جنباند و بدین طریق، آمادگی او را برای عمل افزایش داد و امکان ثبات ایمان را برای وی فراهم ساخت.

مرحله چهارم: تقوا

پس از ثبات و استقرار ایمان، مرحله دیگری ظهور می کند که به منزله ثمره آن ایمان استوار است و آن را مرحله تقوا نامیده اند.

اصول و روشهای تربیتی مذکور در مراحل پیش، باید در تکوین این مرحله همچنان به کار گرفته شود اما آنچه به نحو ویژه، اختصاص به مرحله حاضر دارد عبارت است از:

۱- اصل سبقت و روش تکلیف در غایت وسع:

پس از طی مرحله پیش و همراه شدن با حاصل آن یعنی ثبات و استواری در راه، هنگام آن فرا می رسد که فرد به اوج بندیشد و در مرحله حاضر گام بگذارد.

از اینرو، اصل و قاعده ای که این مرحله مصداق بارز آن محسوب می شود، اصل سبقت است. پیشی جستن از دیگران و پیشتر و پیشتر رفتن، اصلی است که باید به تدابیر تربیتی در این مرحله سایه افکند.

مرحله پنجم: یقین

پس از مرحله تقوا، مرحله نهایی ربوبی شدن آدمی فرا می رسد و آن مرحله یقین و ایقان است و خداوند، طی کنندگان آن را موقنین نامیده است. یقین، علمی است در درجه نهایت، به نحوی که هیچ گونه شک و تردیدی در آن راه ندارد.

۲-۸ تربیت دینی

با توجه به اینکه دین عبارت است از مجموعه بایدها و نبایدهایی که پاسخگوی هرگونه نیازهای بشر است و از آنجا که شارع مقدس این امر و نهی ها را بر اساس فطرت آدم ها تنظیم کرده است هم بایدها و هم نبایدهایش شیرین است.

مباحث مربوط به دانشجویان و دانشگاه ها همگی معلول علت‌هایی است که باید درمقاطع پایین تر به جست و جوی شتافت.

سیاست گذاری های کلان فرهنگی ما متأسفانه به گونه ای نیست که تربیت کننده معلمانی کارآموده و الگو برای فرزندان این مرز و بوم باشد. نکته دیگری که در اینجا معلول واقع می شود اینست که بیشتر روی احساسات مذهبی کار شده است نه شناخت مذهبی و عرفانی و یا تبلور رفتار مذهبی مطلوب که رفتارها بر پایه باورهای عمیق، دقیق، عاطفی، منطقی بروز پیدا کند.

آموزش و پرورش تا زمانیکه در زمینه معرفت و شناخت کم کار باشد نمی توان توقع داشت که نسل جوان از حیث باورهای دینی در حد مطلوب باشد. این دغدغه ها در کجا مبدل به چالش می شود؟ در محیط دانشگاه؛ منتهی برای درمانش نباید چشم به روی این محیط بدوزیم.

جوان در این مرحله تمایل دارد درمسائل اعتقادی خود تجدید نظر کند و چون نمی داند آنچه را به او در این باره گفته اند درست است. از این رو به تحقیق و بررسی می پردازد که البته نباید از این تردید شک و هراس داشت.

معنای لغوی قرائتهای مختلف از دین، برداشتهای مختلفی است که از دین صورت می پذیرد. شاید در بدو امر هر شخص چنین برداشت کند که برداشتهای مختلف امری بدیهی است و حتی عالمان دینی از متون دینی برداشتهای واحدی ندارند. بنابراین قرائتهای مختلف از دین بحثی مورد پذیرش و غیر قابل تردید است.

به سهولت می توان دریافت که در تربیت دینی مخصوصاً تربیت اسلامی باید به طور اصولی و شفاف به طراحی اهداف پرداخت.

از جمله آسیبهای تربیت دینی می توان به سهل انگاری و سطحی نگری و همچنین صرفاً پیام نگر بودن و به گیرنده پیام توجه کافی نداشتن اشاره کرد.

در نظام تعلیم و تربیت تنظیم رابطه سه زمان حال، گذشته و آینده در برنامه درسی بسیار مهم و قابل بحث است.

واقعیت آن است که هیچ یک از زمانها را نمی توان حذف کرد زیرا در عالم واقع، زمان یک مقوله فرایندی است و نمی توان برای آن، سه قطعه در نظر گرفت.

ذکر این قطعات بعضی مواقع جنبه اعتباری دارد و برای تحلیل عقلانی انجام می گیرد، ولی در اصل مثل زمان، مثل یک رودخانه است که از مکانهای پیشین سر چشمه گرفته و

از جلوی چشمان ما می گذرد و رو به سوی آینده دارد بر این اساس باید اهداف و محتوای دینی برنامه های درسی طراحی شود و معلمان نیز با این رویکرد آموزش ببینند. همه دروس باید به رشد دینی کمک کنند. اگر رشد دینی صرفاً مأ موریت درسهای معارف محسوب شود، کا رأیی لازم را نخواهد داشت زیرا ماهیت دین طوری است که در همه جا حضور دارد و ارتباط آن با همه عرصه های فکری باید مکشوف گردد؛ از این رو باید در این مرحله به این سؤال اساسی پاسخ داد که (هر یک از دروس چه نسبتی با تربیت دینی پیدا می کنند؟)

امید داریم که متفکران و متخصصان درد مند و دلسوز، این موضوع را عرصه مانور فکری و فعالیت تحقیقاتی خود قرار دهند و به آن جواب گویند.

برنامه های درسی یکی از زمینه ها و وسایل مهم، در تعلم و تربیت به شمار می روند؛ بر همین اساس در تربیت دینی نیز می توان از این مهم استفاده های زیادی به عمل آورد. از آنجا که در برنامه درسی عناصر اساس تربیت را در خود جای می دهد و منطقی برای رشد و کمال آدمی فراهم می سازد، از جایگاه و اهمیت بسیاری برخوردار است. یقیناً محرومیت از این ضرورت موجب می شود برنامه های درسی تربیت دینی، کارآمدی لازم را نداشته باشد. نیروی انسانی با صلاحیت، چه در مرکز برنامه ریزی درسی و چه در عرصه اجرا و تدریس، تأثیر فوق العاده ای در تحقق هدفهای مورد انتظار دارد.

ادیان عموماً آیین اسلام خصوصاً برترین اصول اخلاقی را به جامعه انسانی ارائه و رسول مکرم اسلام (ص) از اهداف بعثت و رسالت خود را تکمیل مکارم اخلاق بیان فرموده اند. از سوی دیگر، توجه و عنایت این دین آسمانی نسبت به تعالی فرد در بستر ابتلائات اجتماعات بیش از پیش ضرورت و اولویت پرداختن به اخلاق و تربیت را در دستور کار جامعه اسلامی قرار می دهد.

به یقین، کمال آدمی تنها در گرو دانشی است که آدمی در بدان، همسان فرشتگان می شود اما هر دانشی مایه تقرب نمی شود و هر آموختنی خشنودی پرودگار را به بار نمی دهد، بلکه تحصیل علم را شرطهایی است و ساماندهی آن را قواعدی.

یکی از آموزه هایی که در شرع مقدس اسلام، در همه امور بدان تأکید فراوان شده است خالص کردن نیت برای خداوند عالم است. این مهم در هنگام تعلیم و تعلم اهمیت مضاعف می یابد. مربی و متریب باید قول و فعل خود را صرفاً خشنودی خدا قرار داده و جهت کسب رضای او و اصلاح خویشان و رهنمون شدن بندگان خدا به سوی هدایت و بندگی را در نظر داشته باشند. از

این رو آموزگار و فرا گیر دانش نباید هرگز اندیشه هایشان را آلوده به دنیا پرستی یا شهرت و برتری هموعان بیا لایند.

آنچه مسلم است روزمرگی و جاذبه های زندگی به ویژه وسواس شیطانی انسان را از رسیدن به کمال انسانی باز می دارد. از این رو تلاش دائمی برای زدودن رذائل اخلاقی و کسب فضایل و مکارم اخلاقی برای آحاد به ویژه معلمین از ضرورتی حیاتی برخوردار است.

مربیان و دانش آموزان و دانشجویان در جایگاه اجتماعی ترین قشر جامعه پویا، متحرک و با نشاط قرار دارند که به دلیل برخورداری از روحیه حق پذیری و آلوده نشدن عمیق به آلودگی های اخلاقی و نفسانی و تأثیر پذیری فراوانی نسبت به خوبی ها و نیکی ها دارند.

در صورت آراسته شدن این عزیزان به فضایل اخلاقی می توانیم شاهد مدینه فاضله باشیم. چرا که مدرسه، حوزه، دانشگاه و ... به عنوان محیط موثر و مکمل تربیت فکری برای جوان محسوب می شود.

برای اینکه آراسته به سجایای انسانی و اخلاقی شود و از رذایل کنار بماند لازم است، ابتدا اخلاق خوب و بد را تشخیص دهند تا بتوانند به خوبیها گرایش یابند و از بدیها پرهیز نمایند. ثانیاً از نیرویی برخوردار باشند که در آغاز به رغم غرایز خود سر آنان را به فضایل سوق داده و در راه کسب ارزشهای والای انسانی و اخلاقی در وادی فکر، ذکر و عمل آراسته بودن و برخورداری از ملکه اخلاص از اهم امور است.

این ملکه اخلاقی چونان اکسیری است که کمبود کمی عملی را جبران می کند و بر کیفیت آن می افزاید.

۲-۹ دین گریزی میان قشر تحصیلکرده:

واژه دین گریزی اصولاً از نظر عقلانی و منطقی واژه درستی نیست و بسیاری از کسانی که بر طبل این واژه نادرست می کوبند، ناخواسته به یک بحث اغراقی دامن می زنند که نتیجه ای جز نتیجه نگرفتن، در پی نخواهد داشت.

این ادعا از آن رو اشتباه است که داعیه دارانش گمان می کنند دین، تنها مجموعه هایی از رفتارهای ظاهری است. به عبارت بهتر آن چیزی که نسل جوان ما، دانشجوی ما و حتی سایر اقشار مردم ما از آن گریزانند، فطرتاً هرگز نمی تواند دین باشد.

دین و آئین آنقدر حلاوت دارد که آدمی، درست یا نادرست دوست دارد هرکاری که میکند زیر پرچم دستورات خدا باشد. پس ما بخواهیم یا نخواهیم در هیچ زمانی مردم از

دین نخواهند گریخت و آنهایی که بر واژه غلط دین گریزی اصرار دارند باید بدانند که مردم از افراط و تفریط های ایشان گریزانند نه از اصل دین. آنهایی که دانشجویان ما را دین گریز معرفی می کنند به یک معنی دارند این قشر فرهیخته را تحقیر و بدون اینکه خود بخواهند ایشان را از مهمترین صفتشان یعنی (کار عقلی) جدا می کنند.

با توجه به منابع اسلامی مشخص کردیم که دین ستیزی مساوی با خود ستیزی است و دانشجو طبعاً جوای خرد است و ذاتاً نمیتواند دین گریز باشد. به همین جهت آموزه های دینی ما بالکل فطری و مبتنی بر باورهای انسانی است.

اجازه دهید یک مرحله به عقب تر برگردیم، در حیطه مسئولیت وزارت آموزش و پرورش از جوانان و نوجوانان حرف بزنیم که الگوهای متعهد، توانا و کارآمد کمتر مواجه می شوند.

مباحث مربوط به دانشجویان و دانشگاه همگی معلول علت هایی است که باید در مراحل پایین تر به جست و جوی شتافت. سیاست گذاریهای کلان فرهنگی ما، متأسفانه به گونه ای نیست که تربیت کننده معلمانی کار آزموده و الگو برای فرزندان این مرز و بوم باشد. تعارض روانی میان احساس مذهبی و شناخت مذهبی:

این تعارض جوان، را نسبت به باورهای مذهبی بی تفاوت می کند و او را به تجدید نظر در این باورها و می دارد و در منظری دیگر در برابر رفتارهای مذهبی بزرگترها و مسئولین موضع می گیرد.

این موضع گیری را نباید به حساب جبهه گرفتن علیه اصل دین گذاشت چرا که دین اصلی را اصولاً به جوانان شناسانده ایم.

بعد از انقلاب ما شاهد یک تحول ساختاری در نظام دانشگاهی هستیم، نظام دینی بر دانشگاه ها حاکم می شود، گروههای توده ای، کمونیست، سکولار و لیبرال به حاشیه رانده می شوند و نیروهای مذهبی در اکثریت قرار می گیرد، البته ما ساختارها را عوض کردیم ولی ساختار آموزشی دانشگاه چندان تغییری نکرده است و عمده علومی که در دانشگاه ها ارائه می شود تقریباً همان علومی است که در فرهنگ های غیر دینی تولید و تدوین شده است و گاهی در تقابل با دین می باشد البته در کشور ما به آن شدت و حدت نیست، اما بالاخره این علوم ترجمه ای هستند گر چه در برخی هم دانشمندان ما وارد شده اند و نمی خواهیم از ارزش کار آنها بکاهیم.

ما در دانشگاه ها با انسان سر و کار داریم، دانشگاه محیط آزاد اندیشی است و افراد به راحتی می توانند نظرات خود را بیان کنند.

بینش مادی و حسی هم اکنون در میان بسیاری از دانشجویان و برخی از استادان علوم پایه و فنی و همچنین علوم اجتماعی و سیاسی به علت فقدان و حضور یک جریان نیرومند و مترقی فرهنگ اسلامی که در گذشته با متفکران و بزرگانی چون علامه طباطبائی، استاد شهید مطهری و ... چنین بینش اصیل و بنیادین برای نسل گذشته را فراهم نمودند و این تلاش عظیم فرهنگی در انطباق متعادل تعالیم عالیه اسلام با مقتضیات عصر جدید، خود زمینه فرهنگی مورد نیاز را برای تأسیس حکومت و انقلاب اسلامی در دو دهه گذشته به وجود آورد.

ندای اقتباس کامل تفکر و تمدن غرب از جمله توسعه فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و همچنین کسب علوم جدید و حتی بینش برخی مکاتب فلسفی و الحادی و اومانیستی مغرب زمین را در برخی مراکز دانشگاهی و پژوهشی سر داده اند تا به این وسیله نادانسته جامعه اسلامی ما را با یک بحران فرهنگی و فکری ژرف و ریشه دار مواجه سازند.

۱۰-۲ آسیب شناسی جوامع دینی

— انقلاب

در انقلا بهای دینی حضور و روی آوردن توده های عظیم مردم به دین امری بدیهی است. این روی آوری، انتظارات گسترده یی را در مقابل دین و دین آوران قرار می دهد که نتیجه منطقی خصلت روانی - اعتقادی انقلاب دینی است.

در این مرحله است که انتظار می رود دین با حضور هر چه بیشتر در ابعاد اجتماع به طور معجزه گونه ای مشکلات و مصائب را رفع کند و بهروزی و سعادت را به ارمغان آورد. به جهت روانی اوج غلیان دینی و انتظار از دین در اینجاست.

این روی آوری و تمرکز اذهان و قلوب بر دین در مرحله انقلاب، بذر آسیب و آفت را نیز در درون خود به همراه دارد. روی آوری به دین در شرایط انقلاب فی نفسه به تنها منفی نیست که صد البته مطلوب و پسندیده هم هست؛ اما شرایط و حالات روی آوری است که می تواند مشکل زا بوده و بذر آفت و آسیب را به همراه داشته باشد.

بیم آن است که این توده بیش از آنکه ملهم از دین شوند و خود را با تعالیم و آموزه های دین منطبق سازند، بر آنچه خود دارند و گمان می برند، رنگ دین می زنند و جامعه دینی با چنین عناصر واجزایی ساخته و پرداخته می شود.

- گذار

منظور از گذار، مرحله ای است که تب و تاب انقلاب فروکش می کند و جامعه آماده است تا به شرایط عادی پای نهد. در چنین حالتی جامعه دینی ویژگی های خاص خود را به همراه دارد که متفاوت از وضعیت پیشین و آتی است.

به هر حال منظور از مرحله گذر، تغییرات جهت گیرانه در ابعاد گوناگون جامعه است. اقتصاد اهمیت بیشتری یافته و تسامحهای بیشتری در مسائل اخلاقی و رفتاری در جامعه به وجود می آید، برخی از مواردی که تاکنون و به اشنباه در زمره اهداف اصلی انقلاب شناسایی شده بود، از نو مورد تفسیر قرار می گیرند و این ویژگی ها در اجزا یا در کلیات، در تقابل یا تفاوت تلویحی با تفسیر و مدعیات در شرایط اوج انقلاب قرار می گیرد.

جامعه دینی، اجماع پویا و فعال خویش را از دست می دهد. گروهی که به جهت تعداد می توانند کثیر هم باشند، اصل زندگی را سر لوحه رفتار و پندار خود قرار می دهند و در دو سوی آن دو گروه قرار می گیرند.

یک گروه کاهش هر چه بیشتر فضای اوج انقلاب را خواهان هستند و گروه دیگر در مقابل آن، دور شدن از آن فضا را انحراف از اصول می پندارند. گروه قبلی تلویحاً یا تصریحاً تفاسیر ملایم تری را از دین تبلیغ می کنند. در حالی که گروه رادیکال، وجود و بقا یا احیاناً حاد شدن معضلات و مشکلات را از همین تفاسیر منعطف و به گمان آنها سازشکارانه تلقی کرده و مدعی می شوند که در صورت ادامه وضعیت و تفسیر پیشین و رادیکال کردن آنها، چه موقعیتهایی که به دست نمی آید.

گروه ملایم تر، خود را واقع بین و واقع گرا معرفی می کنند و گروه مقابل، خود را اصولی تر و وفادار تر به انقلاب قلمداد می کنند.

شقاق و شکاف میان این دو جناح، تنها یکی از آسیبهایی است که بر سر راه جامعه دینی در مرحله گذار قرار دارد. به جز این آسیب خطر نقد یا تعرض دیدگاه های دیگر نه تنها منتفی نیست که بعضاً چشمگیر و جدی خواهد بود.

لازم به یاد آوری است که دو گروه مدعی تفاسیر ملایم و رادیکال هر دو از دل نظام مستقر بیرون آمده اند و به این لحاظ وجه مشترک دارند.

گروههای ثانویه، یک طیف از جریان های غیر مذهبی اند که به دلایل خاص خود و منطبق با آموزه هایشان، نمی توانند موافق دین یا هر تفسیری از آن بوده باشند. اما همانگونه که آمد طیف دیگری هم از آغاز با تفسیر رایج و مستقر سر ناسازگاری دارد. این طیف، گرایشات و جریانهای مذهبی هستند.

این طیف نیز همانند طیف پیشین، صرف نظر از تعداد اعضا آموزه های متفاوتی دارند. گفتنی است که در کشاکشهای سیاسی، امکان ائتلاف میان گروهها، اعم از اولیه یعنی بر خاسته از دل جریان مستقر و یا ثانویه وجود دارد. البته این ائتلافها معمولاً زود گذر و شکننده اند و دیگر اینکه، موفقیت هر یک از این گروهها منوط به تحقق شرایطی است.

- عادی

مرحله گذار، مرحله پیدایش و یا آشکار شدن تفاسیر مختلف در باب دین و نحوه استقرار آن در جامعه است. دیگر در این مرحله، دو ویژگی برجسته مرحله اول یعنی تب و تاب انقلاب و همچنین حضور گسترده توده مردم کم رنگ و ضعیف شده است. معمولاً تفسیر و یا نیروهایی که می توانند مرحله گذار را با توانایی بیشتری پشت سر گذارند، این بخت را دارند که در مرحله عادی و یا متعارف، مرحله ای است که انقلاب برای جامعه و اعضایش تبدیل به سنت می شود.

نباید فراموش کرد که در اینجا سنت گرایان، پیروان و محافظان دیدگاه و تفسیر برآمده از دل کلیت تفسیری و حضوری انقلاب هستند اما سنت گرایان دیگر نمی توانند تحول و تطور این دیدگاه را مشاهده کرده و مهم تر از آن، جایگاه این دیدگاه نسبت به دیدگاه های محو شده و یا به حاشیه رانده شده را به طور عینی و در کوران و شرایط انقلاب ارزیابی نمایند.

قاعدتاً خط و تفسیر غالب به روند انقلاب که در حال بدل به سنت شده است، تندروترین یا آرمانی ترین دیدگاه های مؤثر و سهم در کلیت انقلاب نمی باشد. سنت گرایان، به مفهومی که این واژه به کار گرفته شد، از یک سو دل نگران و مراقب دیدگاه های رقیب هستند و از سوی دیگر، خود را ناگزیر از رویارویی با الزامات مدرنیته می بینند.

به طور کلی جامعه دینی نیازمند آن است که شکل بندیهای رفتاری اعم از فردی و گروهی و یا جمعی را با ملاکهای خارجی (یعنی از روی اعمال و تظاهرات بیرونی) ترسیم و قضاوت کند. از این سخن نباید این گونه برداشت شود که الزاماً شکل بندیها باید به وحدت رفتاری و سیاق واحد میان اعضای جامعه دینی منجر گردد.

پذیرش تفاوت های رفتاری و روانشناسی اختلافی، برای هدایت اصولی جامعه و ممانعت از تنشهای برخاسته از تنگ نظری، یک فریضه است. بیشتر قصد آن بود که چارچوب های اساسی و کلی به شکل قابل وضوح برای اعضا ارایه و تفهیم گردد تا بتوان متقابلاً از آنان در این چارچوب ها انتظار متقابل رفتاری داشت.

در شرایط مدرنیته، که اجتماعات انبوه در شهرهای متورم یک پدیده عادی است و همچنین با توجه به قدرت اطلاعاتی و ارتباطی میان جوامع، تیره ها و فرهنگ های مختلف، پذیرش حداقل ظواهر و تکیه بر آنها، به جای انتظار یکدست کردن و یا قلب خوانی، اجتناب پذیر.

به طور مثال: روابط زن و مرد در جامعه دینی و در شرایط امروزیین جهانی، کمتر نشانه‌ی از گذشته و تشابه با قوالب پیشین دارد. زن در حال حاضر بدل به یک عنصر اجتماعی مهم با تظاهرات و حضور گسترده بیرونی مانند ادارات، کارخانجات، دانشگاه‌ها و... است. نه شایسته و نه امکانپذیر است که این تظاهرات خارجی محو و بلا گردد. لذا نیاز به شکل بندیهای متناسب رفتاری میان دو جنس مخالف اهمیت روزا فزون می یابد.

بالا بردن تحمل و صبر تفسیر دینی از یک سو و پایین نگهداشتن حداقل انتظارات در ظواهر رفتاری از دیگر سوء احتمالاً هم از تأییدات دینی برخوردار است و هم در ایجاد هنجارهای متناسب رفتاری و عملکرد در سطح جامعه، مفید فایده به نظر می آید. بسیار مهم است که در اعمال و تفریر هنجارهای بیرونی از تفاسیر رایگان و حداکثر انتظارات پرهیز کرد.

جوامع دینی همواره در آستانه این خطر و آسیب قرار دارند که گروههایی با شعله ور کردن احساسات و نمایشهای دین نمایانه، خاص و پسند خود را بر دیگران تحمیل نمایند. این مهم نیست که این گروههای فشار در جهت به حداکثر رسانیدن انتظارات در هنجارهای بیرونی تا چه حد پیرو ایمان و خواص قلبی خود می باشند یا این که از روی فرصت طلبی یا حتی فشار غرایز و وادار ساختن آنها برای واکنش های بیرونی، عمل می نمایند.

مهم آن است که دین همان گونه که شارع مقدس آن خواسته دین تسامح و تساهل معرفی شود و مهم تر آنکه انسان بر جای پروردگار، یا کسانی که با اراده و اذن خداوندشان، به اسرار و رموز باطنی آدمیان واقفند، بنشینند

www.kandooch.com

www.kandooch.com

فصل سوم

روژن تحقیق

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

فصل سوم: روش تحقیق

۳-۱۱- روش تحقیق:

در این تحقیق می خواهیم رابطه بین آموزه های دینی و درجه تاثیر آن را بر نگرش دینی دانشجویان دانشگاه پیام نور مرکز مشهد معین کنیم.

در این پژوهش از روش توصیفی استفاده شده است، در این نوع تحقیق محقق به دنبال چگونگی بودن موضوع است و وضع موجود را بررسی می کند و به توصیف منظم وضعیت فعلی می پردازد و ویژگیهای آنها را مطالعه و ارتباط بین متغیرها را بررسی می کند.

اینکه چقدر آموزه های دینی بر نگرش دانشجویان اثر گذار است، بسته به افراد مختلف فرق می کند.

برای تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار (exele) استفاده شده است و نتیجه گیری و تجزیه و تحلیل داده ها در غالب تحقیق پرسشنامه ای، متشکل از ۲۰ سوال تهیه نموده و بر اساس مقیاس لیکرت با ۵ درجه ((عالی - خوب - متوسط - بد - خیلی بد)) بررسی کرده ایم.

با توجه به نتایج بدست آمده این تحقیق نشان می دهد که از ۴ فرض بیان شده، ۳ فرض آن تایید و یک فرضیه آن رد شده است.

در تحقیق کتابخانه ای این پژوهش نیز به بررسی آموزه های دینی در سطح دانشگاه - دیبیرستان - خانواده و جامعه و آثار آن بر نگرش دینی دانشجویان پرداخته شده است.

هدفهای نهایی که این تحقیق در خود دارد عبارتست از :

❖ بررسی عملکرد برنامه ها و مراسم دینی دانشگاه بر نگرش دینی دانشجویان.

❖ بررسی تاثیر آموزه های دینی بر نگرش دینی دانشجویان.

❖ بررسی تاثیر خانواده و اجتماع بر نگرش دینی دانشجویان.

۳-۱۲- جامعه آماری و نمونه آماری :

جامعه آماری در این پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه پیام نور مشهد می باشند .
تعداد ۱۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه پیام نور مشهد که در این پژوهش به عنوان نمونه انتخاب شده اند و پرسشنامه لیکرت اجرا گردید و پس از جمع آوری پرسشنامه و ردیف نمودن نمرات فراوانیها و درصد آن، سوالات مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۳-۱۳- ابزار اندازه گیری:

ابزار استفاده شده در این تحقیق شامل پرسشنامه های ۲۰ سوالی است که بوسیله محققان این پژوهش ساخته شده و همچنین استفاده از کتب و مقالات و پرسشنامه های موجود در کتابخانه می باشد و همچنین از مقیاس لیکرت برای تجزیه و تحلیل پرسشنامه استفاده شده است.

۳-۱۴- روش اجرا :

روش آماری که در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل انتخاب گردیده از نوع تحقیق علی و معلولی است و نتایج آن را با میانگین گرفتن محاسبه کرده ایم.

۳-۱۵- ویژگی انسان :

از ویژگیهای عمده انسان آگاهی او از رفتار خود و برخوردای وی از نیروی تفکر است. انسان می تواند از رفتار خود آگاه باشد و در برخورد با مسائل و امور مختلف از نیروی تفکر خود استفاده کند. باید توجه داشت که انسان همیشه از آنچه انجام می دهد آگاه نیست. به سخن دیگر گاهی انسان عملی را انجام می دهد اما از انگیزه یا رفتار هدف خود آگاه نیست.

انسان پیوسته از نیروی تفکر در برخورد با مسائل استفاده نمی کند، گاهی وی به جای تفکر، به عمل کورکورانه یا فعالیت نسنجیده دست می زند. همانطور که می دانیم رفتار انسان متنوع است. گاهی رفتار انسان به صورت واکنشهای انعکاسی ظاهر می شود. زمانی رفتار انسان نتیجه رشد و تکامل اوست. در مواردی هم رفتار او آموختنی است.

در زمینه اجتماعی نیز رفتار انسان شکلی خاص دارد. آنچه انسان از جمع می آموزد به صورتهای گوناگون در رفتار او منعکس می شود. سخن گفتن، سازگاری اجتماعی، همکاری با دیگران، توافق، مخالفت و تشابه و مانند اینها شکل اجتماعی رفتار انسان را تشکیل می دهند. بطور کلی انسان به تدریج می تواند از آنچه انجام می دهد آگاه باشد و این آگاهی یکی از نشانه های رشد شخصیت فرد است.

نظامهایی که جنبه تربیتی دارند، چه آنهایی که با مسائل خاص تربیتی سر و کار دارند و چه نظامهایی که حیات انسان را به طور کلی مورد توجه قرار می دهند، وقتی در رشد و تکامل انسان موثر هستند که آگاهی و تفکر را در انسان پرورش دهند و افراد آدمی را قابل تغییر و تکامل تلقی نمایند. (شریعتمداری، ۱۳۸۵)

www.kandoo.cn.com

۳-۱۶- ریشه ، ذات یا کارکرد دین :

بخشی از غلغل بروز تعدد در تعریف دین ، ناشی از تنوع در مبادی و تفاوت در مدخل ورود دین پژوهان به موضوع دین است . مردم شناسان و قلیل جامعه شناسانی که در بحث از دین ، به بررسی ریشه دین و منشا دین باوری پرداخته اند ، طبعاً تعریف خویش را بر همین جنبه استوار ساخته اند. این دسته از تعاریف لاجرم ، از تعاریف کسانی که به دستیابی بر ذات دین اهتمام داشته و یا بر کارکردهای آن تأمل و تأکید نموده اند ، مجزا می گردد به نحوی که اساساً امکان هر گونه مقارنه و قیاس را در ترجیح یکی بر دیگری محال می سازد .

تعاریف ذاتی یا جوهری ، به چپستی دین نظر دارند ، در حالی که تعاریف کارکردی به آثار و تبعات فردی و اجتماعی آن توجه دارند. امتیاز تعاریف جوهری بر تعاریف کارکردی در این است که مشخص تر و معرف ترند و ذات و محتوای دین را بهتر نمایان می سازند ، لذا از طریق این تعاریف ، سهل تر می توان دین را از غیر دین و شبه دین متمایز ساخت . البته همین امتیاز ، خود موجب تقیصه دیگری در این نوع تعاریف است و آن اینکه این قبیل تعاریف در قیاس با تعاریف کارکردی دین ، از بستر دینی - فرهنگی شخص تعریف کننده بیشتر تأثیر می پذیرد. (شجاعی زند ، علی رضا ، ۱۳۸۰)

www.kandoo.cn.com

۳-۱۷- تاثیر دین در منش آدمی :

به طور کلی نیازهای ما به دین چیست و آیا این نیازها برآورده شدنی هستند؟ آیا غیر از دین چیز دیگری توانایی پاسخگویی و ارضای این نیازها را دارد؟ در باب گزاره های دینی ، یعنی مجموعه آنچه در متون مقدس آمده ، از دو دیدگاه می توان گفت :

دیدگاه اول طرح این مساله است که آیا گزاره های دینی مطابق با واقع هستند یا خیر ، آیا راستند یا دروغ . گزاره ((خدا وجود دارد)) صادق است یا کاذب ؟ گزاره ((انسان جاودانی

www.kandoo.cn.com

است)) ، چطور؟ این موضوع را در باب هر گزاره دینی می توان مطرح کرد . در پی طرح این مباحث سلسله مباحثی مطرح می شود.

نخست باید دید که زبان گزاره های دینی چه زبانی است ؟ اخباری است یا انشائی . اگر اخباریند، روش تحقیق در آنها چگونه است؟ در علوم تجربی روشهای مشخص است، ولی در باب دین روشها کدام است؟ با چه روشی، گزاره های ((بهشت هست)) یا ((جهنم وجود دارد)) را می توان تحقیق کرد؟ دیگر اینکه دعاوی صدق انحصاری ادیان چگونه قابل داوری است؟

مباحثی از این مقوله، یعنی زبان دین و یا تحقیق پذیری دعاوی صدق انحصاری ادیان، به دیدگاه اول، یعنی مطابقت با واقع مربوط می شوند .

دیدگاه دوم ، صرف نظر از صدق و کذب گزاره های دینی ، به تاثیر آنها در منش آدمی می پردازد.

۳- ۱۸- کارکردهای اجتماعی و کارکردهای فردی دین :

در این خصوص گفته اند که رمز پایداری دین آنست که با نیازهایی از انسان سر و کار دارد که این نیازها همواره باقی هستند و از این رو دین همواره باقی خواهد ماند ، مگر اینکه بدیلی برای دین پیدا شود.

فیلسوفان دین تقسیم بندیهایی برای نیازهای انسان در نظر گرفته اند، این تقسیم بندیها به شکل نیازهای جسمی - روانی، مادی - معنوی و یا دنیوی - اخروی است .

تقسیم بندیهای جدید نیازها را به نیازهای همه گیر و فراگیر، و نیازهای جزئی و شخصی تفکیک می کند .

نیازهای فراگیر نیازهایی هستند که انسان از آنرو که انسان است آنها را دارد و نیازهای جزئی و شخصی، نیازهای خاص هستند.

نیازهای اساسی که ما را به طرف دین می کشاند همان نیازهای فراگیر است، نیازهایی که انسان به دلیل انسان بودن به آن مبتلا است
دین جهانی را معرفی می کند که در آن بی عدالتی رخ نمی دهد و عدالت مطلق اجرا می شود.

دین به این ترتیب شرایط ارضای احساس عدالت خواهی را فراهم می کند .
بسیاری از روانشناسان و نیز اگزیستانسیالیست ها معتقدند که علت عمده نابسامانیهای روانی نشأت گرفته از بی معنا بودن زندگی است. ویکتور فرانکل ، پایه گذار مکتب اصالت معنا ، می گوید، ((ما اگر ندانیم چرا باید زندگی کنی آن گاه در حقیقت زندگی نمی کنیم ، فقط به حیات بیولوژیک خود ادامه می دهیم)). اگر احساس معنا نکنیم، زندگی بسیار تکراری شده از ادامه آن ملول می شویم.

از جمله نیازهای فراگیر دیگر می توان به شکست ها ، نابسامانی های طبیعی و ناامیدها و بطور کلی نیازها به فایق آمدن بر رنجها و معنا دار کردن آنها که لازمه زندگی است اشاره کرد.

به طور کلی باید گفت که جواب علت پایداری دین را باید در نیازهای انسانی جست و جو کرد. انسانها گاهی نسبت به این نیازها تغافل می کنند و این تغافل سبب مهجور شدن موقت دین می گردد، ولی از آنجا که این نیازها هرگز از بین نمی روند می بینیم که دین دوباره سر بلند کرده از نو زنده می شود . این امر مسلم است که همه مردم نمی توانند برای همیشه نسبت به نیازهای اساسی خود غفلت بورزند و این است که اقبال به دین امری جاودانه است و روی گردانی از آن امری است موقت و محدود. (ملکیان، مصطفی، ۱، ۱۳۷۸-۲) .

ویل دورانت در کتاب لذت فلسفه به جای بیان خاصیت دین و عناصر سازنده آن به بیان وظیفه و آثار آن پرداخته ، او در باره دین بحث گسترده ای انجام داده که از آن می توان به امور زیر اشاره کرد:

۳- ۱۹- وظیفه و آثار دین:

۱. ((دین آرامش بخش است)).

۲. ایمان امر طبیعی است و مستقیماً زاده نیازمندیهای غریزی و احساساتی ما است دین را {اگر} یک قرن زیر فشار بگذارید و بعد فشار را کم کنید می بینید دوباره در طی یک سال سر بر می زند .

۳. ایمان طبیعی تر از شک است و به همین جهت هم آسانتر است. شک مایه ی منع و قبض است و ایمان مایه ی بسط و اشتها انگیز و جریان بخش خون است .

۴. خوش بینی که خود شکلی از ایمان است رایج تر و خودرو تر از بدبینی است که خود شکل دیگر از شک است .

۱. دین نه تنها از نیش مرگ می کاهد، بلکه زندگی را با اجرای تشریفات دینی زیبا می سازد .

۲. دین نمایش غم انگیز سخیف زندگی را، به سفر تقدس شاعرانه ای که به سوی هدفی شریف است مبدل کرده است .

۳. زندگی بدون دین ملال انگیز و پست است و مانند جسدی بی روح .

۳- ۲۰- مسئله اساسی در تعلیم و تربیت:

بنظر ما مسئله اساسی در تعلیم و تربیت جدی تلقی کردن تعلیم و تربیت است.

در گذشته خانواده ها برای اینکه از دیگران عقب نمانند ، یا به منظور اینکه فرزندان آنها سرگرم شوند و یا فرزندانشان با سواد شوند آنها را به مدرسه می فرستادند . کار معلم انتقال مطالب موجود در ذهن خود به ذهن دانش آموزان بود . نحوه انتقال و چگونگی یادگیری زیاد مهم تلقی نمی شد . این وضع در سطوح مختلف آموزشی معمول بود .

اکنون این وضع باید تغییر کند . پدر و مادر باید فرزند خود را برای تربیت شدن به مدرسه اعزام دارند . کار معلم تربیت شاگرد و تغییر رفتار اوست . آموزش باید به طریق علمی انجام گیرد و در عین حال وسیله تربیت شدن تلقی شود . برای اینکه معلم بتواند رسالت تربیتی خود را انجام دهد، باید او را برای حرفه معلمی آماده کرد. وقتی تغییرات لازم در تربیت معلم صورت می گیرد که مسئولان امر تعلیم و تربیت را جدی تلقی کنند .

۳-۲۱- ویژگیهای نظام تربیتی اسلامی :

اول (جنبه الهی) :
تربیت اسلامی تربیت الهی است .
تربیت الهی طبق آنچه در قرآن آمده ، در مورد همه افراد بشر ، چه پیامبران و چه افراد عادی اعمال شده است .

خصوصیات تربیت الهی :

- ⊗ کامل بودن تربیت الهی
- ⊗ سازگاری با فطرت آدمی
- ⊗ جاودانی ساختن حیات آدمی
- ⊗ تربیت الهی و سعادت ابدی

دوم) جنبه هدایتی :

شامل هدایت تکوینی و هدایت تشریحی می باشد .
که هدایت تکوینی شامل همه موجودات و کل جهان آفرینش است و هدایت تشریحی که بوسیله پیامبران صورت می گیرد. (شریعتمداری، علی، ۱۳۸۵)

۳-۲۲- قلب ماهیت دین :

به رغم اینکه تلاشهای منجر به عصری سازی دین توسط دینداران نوجو موجبات حفظ و بقای دین در دنیای جدید را فراهم می آورد ، اما از طریق را دادن به عناصر عرفی برای رسوخ به درون دین و جا گیر شدن در ساحات مختلف آن ، ناخواسته و ندانسته به تهی کردن دین از جوهر اصیل خویش و قلب ماهیت آن کمک می کند و به دست خود زمینه های عرفی شدن دین را به وجود می آورد .

آن ساحت هایی از دین که در مسیر عصری سازی ، مدخل و مهبط ورود و جاگیری عناصر عرفی قرار می گیرند، چنین معرفی شده اند :

-ساحت معرفت و باور های دین که از معارف و آگاهی های عصر دینداری متاثر می گردد.

-ساحت تعالیم و آموزه ها که با نظر به مقتضیات زمانی و مکانی و موضوعات مستحث دچار تغییر و تعدیلات لازم در جهت تطابق با نیازها و مسائل جدید می گردد .

-ساحت نهادی و تشکیلاتی دین که به منظور افزایش ظرفیت و توان رقابت با نهادهای رقیب به روش ها و ابزارهای کارآمد جدید مجهز می گردد.(شجاعی زند،علی رضا، ۱۳۸۰)

www.kandooon.com

۳-۲۳- آثار و ارزش اجتماعی دین:

۱. دین حفظ ارزشها است . بدون ضمانت دین ، اخلاق فقط حسابگری است ((هفدینک)).

۲. اگر انسان خداشناسی را کنار بگذارد اسیر پنجه دیو می شود.
(سبحانی، جعفر، نشریه کلام اسلامی - ۷)

www.kandooon.com

۳-۲۴- اصول تعلیم و تربیت اسلامی :

منظور از این اصول ، که گاه از آنها به اصول ایدئولوژیک تعبیر می شود ، اصول برگرفته شده از منابع و ماخذ اصیل اسلامی در باره انسان، به عنوان موضوع تربیت است . این اصول را می توان در موارد ۵ گانه زیر معرفی نمود :

نخست : اصل کرامت و شرافت ذاتی انسان .

دوم : اصل مساوات و برابری .

سوم : اصل مرحله ای بودن رشد جسمی و عقلانی .

چهارم : اصل اختیار ، آزادی، و آگاهی انسان .

پنجم : اصل هدفدار بودن زندگی .

ششم : اصل کوشش و عمل . (حسینی ، علی اکبر ، ۱۳۷۹)

www.kandooon.com

www.kandooon.com

۳-۲۵- اصول حاکم بر برنامه تعلیم و تربیت دینی:

۱. ایجاد روحیه حقیقت جویی و انصاف در دانش آموز:

طرح درس به گونه ای باشد که دانش آموز به تحقیق و کاوش درباره اصول زندگی انسانی برانگیخته شود و با فراگیری روش تحقیق علمی و رعایت انصاف ، امکان بیش تری برای رسیدن وی به حقیقت فراهم آید .

۲. پیراستن دین از خرافه ها و طرد آداب و رسوم اجتماعی نادرست از ساحت دین:

خرافه زدایی دین و پیراستن آن از آداب و سنن غلط اجتماعی باید با تکیه بر معارف قرآن و سیره معصومین انجام شود .

۳. استفاده از قالب تاریخی و سیره در موارد مناسب :

بخشی از موضوعات دینی مانند پیامبری و امامت را می توان در قالب تاریخی مطرح کرد تا بدین وسیله از بحث انتزاعی و مجرد در باره پیامبری و امامت اجتناب شود. آموزش به نحوی تنظیم شود که ناظر بر واقعیات و ابتلائات اخلاقی و فرهنگی باشد و دانش آموز به نحوی آموزش ببیند که آمادگی بر خورد مناسب و سنجیده با شرایط نا مساعد را داشته باشد و در شرایط مشکل دچار ضعف و خودباختگی نشود .

۴. تکیه بر فطری بودن اصول دین و غیر طبیعی بودن انکار آنها :

از آنجا که اصول اعتقادی هماهنگ با فطرت انسان و نیز برهان و استدلال است و انکار آنها باطل و غیر عقلانی است، تا حد امکان طرح درس به گونه ای باشد که طرح سوال بر ناحیه مقابل این اصول وارد شود تا نا سازگار بودن انکار این اصول با فطرت و عقل انسانی ، و غیر عادی بودن چنین برداشت هایی آسانتر تفهیم شود .

۵. ارائه برنامه جامع اخلاقی و سلوک فردی و اجتماعی در حد انسان متعارف :

آموزش اخلاقی باید یکی از ارکان اصلی آموزش دین باشد. در این صورت دانش آموزی که انگیزه وصول به حقیقت در او ایجاد شده ، می داند که چگونه عمل کند تا کمال یابد .

۶. ترسیم فضای مناسب مذهبی در آموزش:

شیوه حاکم در ارائه درسها به نحوی باشد که دانش آموز احساس کند که ، در یک جامعه مذهبی حضور دارد و نسبت به جامعه خودش دارای وظیفه است و با عادات مذهبی جامعه آشناست.

۷. توجه به تقویت خصلت اجتماع گرائی و تعهد در مقابل جامعه:

لازم است برنامه درسی در راستای رشد اجتماعی دانش آموزان قرار بگیرد و بتواند اجتماع گرایی و تقدم مصالح جامعه بر مصالح فرد و قانون پذیری را القاع کند ، به طوری که با ورود دانش آموز به صحنه عمل اجتماعی ، او نقش خود را به عنوان یک شهروند با کفایت و حافظ معیارها و ارزشهای اجتماعی در جامعه ایفا کند . متعهد به میثاقها و تعهدات اجتماعی باشد ، از عادات و رفتاری نا پسند اجتماعی پرهیز کند ، در رعایت اصل مهم امر به معروف و نهی از منکر کوشا باشد ، و در جامعه ، خلق و خوی کریمانه اسلام را از خود بروز دهد .

۸. مستند بودن اطلاعات در آموزش :

در مسائل ضروری، خصوصا در طرح مسائل اجتماعی و بیان واقعیتهای فرهنگی باید از امار و جدولهای دقیق کمک گرفت . اطلاعاتی که به این ترتیب منتقل می شود ، باید از منابع صاحب صلاحیت تهیه شود و دقیق و مستند باشد .

۹. ایجاد آمادگی در دانش آموز برای حفظ هویت اسلامی خود در شرایط نامناسب:

آموزش به نحوی باشد که دانش آموز در شرایط نامناسب و مشکل دچار ضعف و خود باختگی نشود. به عبارت دیگر، آموزش نباید متناسب با شرایط ایده ال خالی از هر گونه مشکل تنظیم شود.

۱۰. عجین شدن آموزش با زندگی روزمره دانش آموزان:

آموزش دینی با زندگی روزمره دانش آموز عجین شود و با آن درآمیزد، به طوری که از طریق مثالهای عینی و مصداق های عملی و ملموس، دین را عرصه زندگی بیابد و به نقش عینی و عملی آن پی ببرد تا جنبه کاربردی تعالیم تقویت شود.

۱۱. تاکید بر دادن جهت الهی و غیر مادی به اعمال و رفتار:

این نکته باید به نحو غیر مستقیم و ظریف آموزش داده شود که ارزشمندی اعمال انسان در غایت و هدف آنهاست. حقارت و بزرگی انسان در کوچکی و بزرگی غایات است. آموزش باید در جهت تقویت وحدت اسلامی و نزدیکی پیروان مذهب های گوناگون اسلامی موثر باشد و مودت و رحمت را میان آنان استحکام بخشد.

۱۲. تقویت غیب باوری در دانش آموز:

از آنجا که مبنای ایمان مذهبی، ایمان به غیب است و جهان بینی مذهبی به تمام معنا یک جهان بینی غیب باورانه است، در نتیجه تلاش برای تقویت هر چه بیشتر غیب باوری معقول و البته غیر خرافی در اندیشه و نگرش دانش آموزان، باید از محورهای عمده و اصلی آموزشهای دینی قرار گیرد.

۱۳. سمت گیری آموزش در جهت وحدت اسلامی:

آموزش باید در جهت وحدت اسلامی و نزدیکی پیروان مذهب های گوناگون اسلامی موثر باشد و مودت و رحمت را میان آنان استحکام بخشد . به همین دلیل ، باید از تعارضات و کشمکشهای بی مورد فکری اجتناب کرد و محور آموزش را بر تعالیم قرآن کریم و سیره و سنت پیامبر (ص) قرار داد.

۱۴. رعایت پیوستگی و انسجام طولی و عرضی آموزش :

کتاب دینی در تمام سطوح به نحوی تدوین شود که مجموعه ی کامل و بهم پیوسته ای را از دین ارائه دهد ، در غین حال که تقدم و تاخر مطالب با توجه به شرایط سنی و نیازها ضروری است ، اما دقت شود که ارتباط اصول با فروع مراعات شود و رابطه منطقی بین مطالب آنها بر قرار باشد .

۱۵. تعمیم آموزش در حیطه های شناخت و بینش ، باورها و گرایش ها ، عمل و رفتار

الف) این آموزش درسه حیطه ی شناخت و بینش ، باورها و گرایش ها ، و عمل و رفتار صورت می گیرد ، به نحوی که با آموزش در هر سه حیطه ، شناخت معارف اسلامی و ایمان و عمل به آنها تقویت شود . با توجه به اینکه تقویت ایمان از هدفهای اصلی آموزش است ، باید علاوه بر آموزش صحیح معارف دینی ، با فراهم کردن زمینه های عملی و انگیزه های روانی و آموزشهای حیطه های عاطفی و رفتاری نیز توجه کامل داشت تا زمینه رسوخ و تعمیق شناخت و تبدیل آن به ایمان فراهم آید.

ب) گر چه ایمان متکی به شناخت صحیح است و در صورت حصول ایمان ، انگیزه عمل نیز ایجاد خواهد شد ، اما عمل به فرایض ، خود سبب تقویت ایمان و رسوخ شناخت می شود .

ج) مقصود از حیطه اعمال و رفتار در اینجا ، فراتر از معنایی است که به طور

متعارف مراد است ، زیرا عمل و رفتار صالح دینی خود می تواند تقویت کننده ایمان و شناخت باشد ، همانطور که عمل ناشایست قلب را تاریک می کند و غفلت را تقویت می نماید .

۱۶. حضور اندیشه های امام خمینی در کالبد محتوای آموزش:

اندیشه های امام خمینی باید در همه مراحل آموزش و در محتوای کتاب های درسی حضور داشته باشد .

۱۷. ماخذ و مستند محتوای آموزش دینی :

همه آموزه های دینی باید مستقیم یا غیر مستقیم از قرآن کریم اتخاذ شوند.

۱۸. آموزش اقلیت های دینی (مسیحی ، یهودی و زرتشتی):

چون همه ادیان الهی در اصول دین و جوهره و حقیقت دین که خدا گرایی و معنویت گرایی و عمل برای سعادت در آخرت است ، وحدت نظر دارند ، چارچوب کلی برنامه ی درسی آنان نیز از همین برنامه اخذ می شود ، اما محتوای آموزشی آنان ، با توجه به تعلیمات خاص این ادیان و با توجه به منابع مورد تایید در آنها ، فراهم می آید . این آموزش باید هماهنگ با قانون اساسی و قوانین عادی جمهوری اسلامی ایران باشد.

۱۹. امکان توسعه و تکمیل برنامه و تجدید نظر در آن :

آموزش دینی با مسائل فکری ، سیاسی ، اجتماعی و اخلاقی جامعه پیوندی مستقیم و وثیق دارد و این تحولات ، اندیشه و عمل مخاطب آموزش ، یعنی دانش آموز را به سرعت متاثر می سازد . (اعتصامی ، محمد مهدی ، اصول حاکم بر تعلیم و تربیت اسلامی ، نشریه : رشد آموزش معارف اسلامی ۴-۱)

۳-۲۶-اسلام و هدایت فرد :

اسلام همه ابعاد شخصیت انسان را هدایت می کند . در تربیت اسلامی بعد ایمانی همراه با ابعاد دیگر شخصیت پرورش می یابد .
به سخن دیگر ، اسلام ضمن تقویت ایمان افراد ، در پرورش جنبه ها عقلانی ، عاطفی ، اجتماعی و بدنی نیز دستورالعملهای سودمند را به مسلمانان ابلاغ نموده است . (شریعتمداری ، علی ، ۱۳۸۵)

۳-۲۷-رسالت دانشگاه :

بین رسالت دانشگاه و مواضع فلسفی - مکتبی نوعی هماهنگی و یا سنخیت وجود دارد و دوم آنکه مسئله کیفیت بدون توجه به این رابطه قابل حل نخواهد بود . بر پایه این دو نتیجه گیری تلاش در انتخاب نظریه ای از میان این نظریه ها و نظریه های متعدد دیگر هرگز به حل مسائل فراوان آموزشی عالی ما ، و از جمله مسئله کیفیت ، منجر نخواهد شد .

زیرا در نظام اسلامی نیز رسالت دانشگاهی نیز تابعی از مواضع فلسفی - مکتبی آن است و در نتیجه مسئله کیفیت نیز متأثر از آن خواهد بود .

مهمترین رسالت دانشگاه در یک نظام اسلامی ایجاد محیطی مناسب برای عرفان و تقرب به حضرت حق جل و علی ، رشد کمالات الهی - انسانی ، بسط عدالت اجتماعی ، خدمت به خلق ، شناخت علمی - عقلانی جهان خلقت و طبیعت ، و شکوفا کردن استعدادها و تواناییهای انسان است . (حسینی ، علی اکبر ، ۱۳۷۹)

۳- ۲۸- سطح سواد و دینداری :

در مورد بالا ترین نسبت نماز خوانی در بین دانشجویان ، تحقیقی که در سال ۱۳۷۳ در دانشگاه های دولتی انجام گرفته، ۹٪ دانشجویان است (طالبی) در تحقیق دیگری که در استانهای کشور انجام شده حاکی از نماز خوانی ۹۴ در سال ۷۹ از سوی نهاد رهبر معظم انقلاب در دانشگاه ها انجام پذیرفته است که جمعیت آماری آن ۸۰٪ ذکر شده است .

در این تحقیق نیز نسبت نماز خوانی ۹۵٪ در مقایسه ارقام این دو تحقیق با هم نشان می دهد در طول دهه ۷۰ تغییری در نسبت مذکور پدید نیامده است .

در جامعه امروز ما یک اعتقاد اینست که دینداری کاهش پیدا کرده است ، اینکه جریان دینداری در جامعه به چه سمت و سوئی حرکت می کند . پرسش مهمی است که پس از انقلاب اسلامی همواره توجه رهبران اجتماعی و حتی ناظران بین المللی را به خود معطوف داشته است . برخی بد بینانه اعتقاد به افول دین دارند ، یعنی حکومت دینی را در تعارض با زمینه هایی می دانند که مشروعیت و کارآمدی دین را زیر سوال می برد و به افول دینی منجر می شود و برخی معتقد به رشد دینداری در جامعه و حکومت دینی هستند .

در همین باب نسبت مستقیمی بین نوع فعالیت مذهبی و سطح سواد وجود دارد . برای نمونه هر چه سطح سواد در افراد افزایش پیدا کند خواندن قرآن زیاد تر می شود . در حالی که این نسبت در رفتن به جلسه قرآن روند نزولی می یابد .

یعنی برای کسانی که از سطح سواد بالایی برخوردارند خواندن قرآن به شیوه فردی و در منازل مورد توجه قرار می گیرد . و در سطوح پائینتر به صورت جلسات عمومی برگزار می شود . این امر می تواند ناشی از این باشد که جلسات دینی و مذهبی ما متناسب با شرایط اجتماعی و فرهنگی متحول نشده اند و یا آموزش قرآن با شیوه های جدید نیازی به رفتن به جلسه قرآن برای آموختن ندارد و یا از طریق آموزشهای

رسمی در مدارس انجام می شود .
در گذشته به همین صورت بوده که در زمانهای مختلف بنا به شرایط فرهنگی و اجتماعی در شیوه های دینداری و مناسک تحول صورت گرفته است . در خصوص دینداری یکی دیگر از مولفه هایی که مورد توجه قرار می گیرد و نسبت آن با دینداری عمدتاً منفی ارزیابی می شود ، تحصیلات است .

بر خلاف این نگاه ، مجموعه تحقیقاتی که انجام شده دلالت بر افزایش دینداری هم در بعد اعتقادی و هم مناسکی در بین تحصیل کردگان دارد .
(ایران نیوز ، شماره ۱۹۲۳ - سال ۱۳۸۰، ۷)

۳-۲۹- اصول راهبردی :

مقصود از اصول راهبردی ، و یا استراتژیک ، اصولی است که امکان وصول به آنها ، همانند اصول اجرایی ، در زمانهای کوتاه مقدور نیست و لذا برای تحقق آنها باید به برنامه های طولانی و یا ((دراز مدت)) روی آورد .

تشکیل جامعه اسلامی ، برنامه روزانه مسلمانان ، ایجاد زمینه های سالم تربیتی،انتقال از کمیت به کیفیت ،بازیابی هویت فرهنگی ، و توجه دقیق به برنامه های تربیت معلم در محدوده این اصول قرار می گیرند .

یکی از بدیهیات در تحقق نظام تربیت اسلامی ایجاد یک جامعه ی سالم اسلامی است . اگر یک جامعه ای اسلامی نباشد، و یا باشد اما به تربیت اسلامی رو یخوش نشان ندهد ، در اینصورت کوششها هر چه و هر کجا باشند خنثی می شوند و یا ، به اصطلاح ، رشته ها پنبه می گردند .(حسینی ، علی اکبر ، ۱۳۷۹)

۳-۳۰- نظام تربیتی در حوزه های دینی :

تنها نظام آموزشی که در ایران از قرنهای پیش تاسیس شد و هم اکنون نقش خود را ایفا می نماید همان نظام تربیتی حوزه های دینی است . نظام تربیتی دینی هدفهایی معین دارد . برنامه های آموزشی نظام معین و از لحاظ تربیتی جالب است . مدارس دینی از لحاظ تربیتی و ویژگیهای اساسی دارند . رابطه حیاتی یا ارگانیک میان هدفها ، برنامه های آموزشی ، محتوای برنامه ها و روش آموزش وجود دارد . نظام تربیتی مدارس دینی یک رابطه ارگانیک یا حیاتی با نظام اسلامی دارد .

۳-۳۱- هدفها در نظام تربیتی دینی :

هدفهای معنوی - تربیتی و هدفهای آموزشی :

- * پرورش افرادی موحد
- * پرورش افرادی با تقوا
- * پرورش افرادی متفکر
- * پرورش افرادی مسلمان
- * پرورش افرادی وارسته ، افرادی در صدد کسب ارزشهای معنوی باشند.
- * پرورش افرادی دانشمند
- * پرورش افرادی متعهد و مسئول در برابر نظام فکری و جامعه
- * آشنایی به مبانی توحید
- * آشنایی به قرآن
- * آشنایی به اخبار و احادیث معتبر اسلامی
- * پرورش قدرت استنباط احکام اسلامی
- * آشنایی به علوم مقدماتی . (شریعتمداری ، علی ، ۱۳۸۵)

۳-۳۲- عصر ایمان :

به نظر می رسد مفهوم عصر ایمان مذهبی جوانان در دوران گذشته توهمی است که بیشتر در نتیجه بی توجهی به خیل جوانان عادی جامعه و برعکس توجه و تمرکز بر باورها ، رفتارها و رویکردهای نخبگان مذهبی حاکم بر جامعه و همچنین جوانان حزب الهی در گیر در نهادهای انقلابی و جنگ تحمیلی - که اطلاعات بیشتری درباره آنها ارائه و تبلیغ می شود- پدید آمده باشد . هرگز عصر طلایی مذهبی وجود نداشته که بتوان آنرا نقطه مقابل وضعیت کنونی قرار داد و هیچ شاهد معتبری در دست نداریم که اطمینان بگوئیم امروز کمتر از دیروز مذهبی است . (طالبان، محمدرضا. ۱۳۸۰)

۳-۳۳- انقلاب آموزشی :

مراکز آموزشی دبستان ، مدرسه راهنمایی ، دبیرستان ، دانشگاه ، رسالت انتقال و معرفی میراث فرهنگی جامعه را به عهده دارد . اگر کار این مراکز از صورت انتقال مطالب علمی و ادبی به ذهن شاگردان خارج شود و مدارس و دانشگاه ها ، مرکز تبلور و انعکاس فرهنگ اسلامی گردد تغییرات بنیادی در کل نظام آموزشی ما به وجود خواهد آمد . انگیزه تحصیل ، هدفهای تربیتی ، روش آموزش ، برنامه ریزی های آموزشی ، روابط معلم و شاگرد ، رابطه مدرسه و جامعه و نحوه مدیریت موسسات تربیتی با الهام از نظام ارزشی اسلام همه دگرگون خواهند شد . تحصیل علم برای تقرب به حق به منظور ارضای میل کنجکاوی و شناخت بهتر خود و هموعان و جهان صورت می گیرد . (شریعتمداری ، علی ، ۱۳۸۵)

www.kandoo.cn.com

فصل چهارم

یافته ها و داده ها

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

فصل چهارم : یافته ها و داده ها

۴-۳۵: مقدمه

ما در این تحقیق سوالاتی که بر اساس پرسشنامه لیکرت تهیه شده بود را بین ۱۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه پیام نور مشهد پخش کردیم . در این فصل می خواهیم فراوانی و درصد فراوانی مربوط به این سوالات را محاسبه و نمودار آنرا رسم کنیم و در پایان در مورد نتایج که به صورت درصد فراوانی است توضیح دهیم .

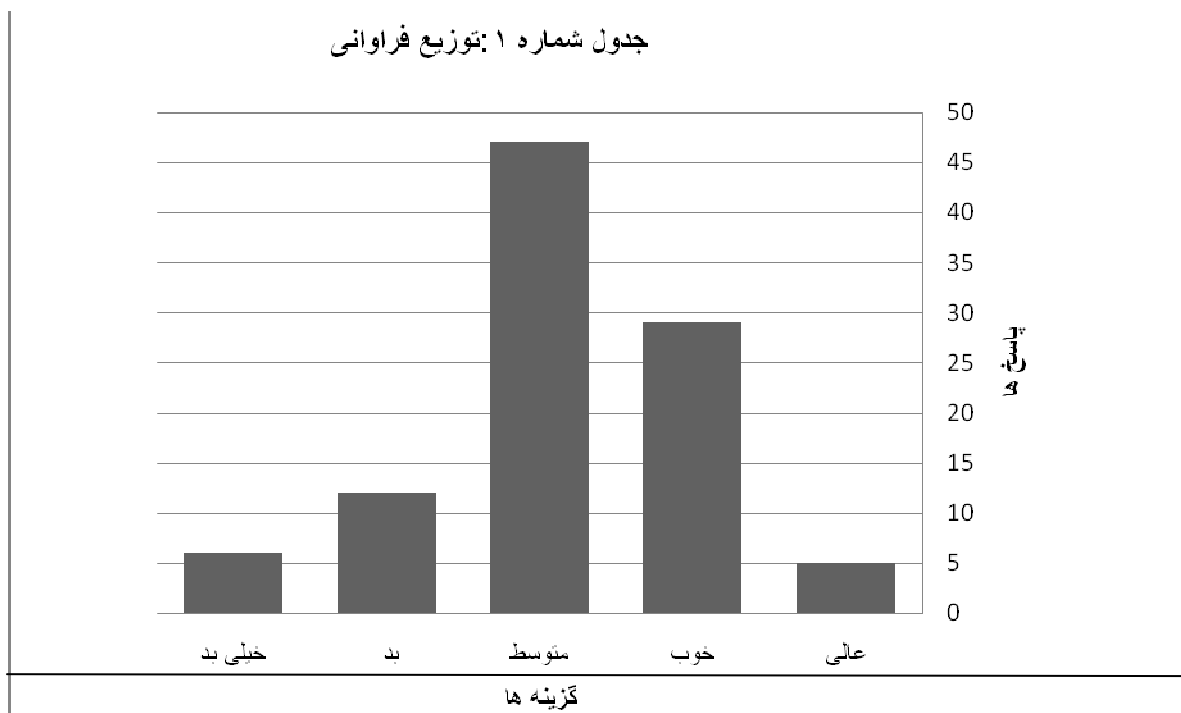
۴-۳۶: داده ها و توصیف نتایج

سوال ۱ : والدین تا چه اندازه آموزه های دینی را به طور مستقیم به شما آموزش داده اند ؟

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰٪	۱۰۰	۴٪	۴	۵٪	۵	۳۸٪	۳۸	۳۲٪	۳۲	۱۲٪	۱۲	آزمودنیها

www.kandoo.cn.com

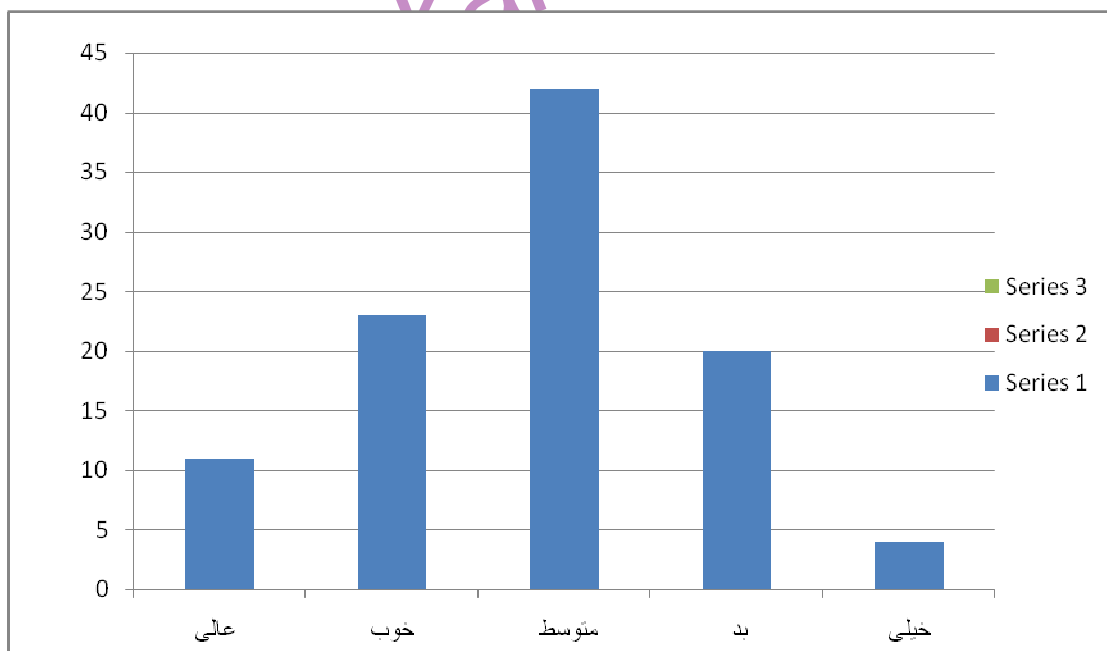
با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱، ۳۸٪ گزینه متوسط (بیشترین فراوانی) و ۴٪ گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.

بنابراین نتیجه می شود که : ۳۸٪ از دانشجویان آموزه های دینی را به طور مستقیم از والدینشان فرا می گیرند.

سوال ۲: به نظر شما آشنایی با احکام دینی بر زندگی روزمره دانشجویان تاثیر گذار است؟

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۲

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
%۱۰۰	۱۰۰	%۴	۴	%۲۰	۲۰	%۴۲	۴۲	%۲۳	۲۳	%۱۱	۱۱	آزمودنیها

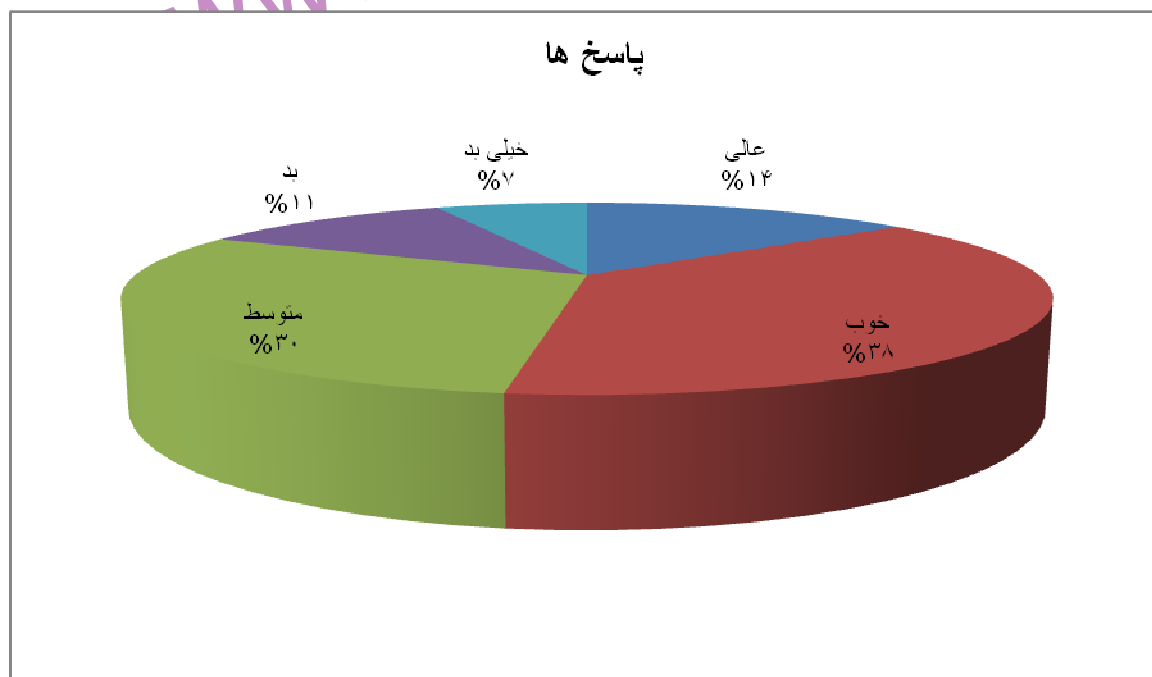

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۲: ۴۲٪ گزینه متوسط (بیشترین فراوانی) و ۴٪
 گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۴۲٪ از دانشجویان آشنایی با احکام دینی را بر زندگی روزمره تاثیر
 گذار می دانند.

سوال ۳: به نظر شما کتب درسی دوره های قبل (ابتدائی - راهنمایی - دبیرستان) بر نگرش دینی دانشجویان تاثیر گذار است؟

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۳

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰٪	۱۰۰	۶٪	۶	۱۰٪	۱۰	۲۷٪	۲۷	۳۴٪	۳۴	۱۳٪	۱۳	آزمودنیها

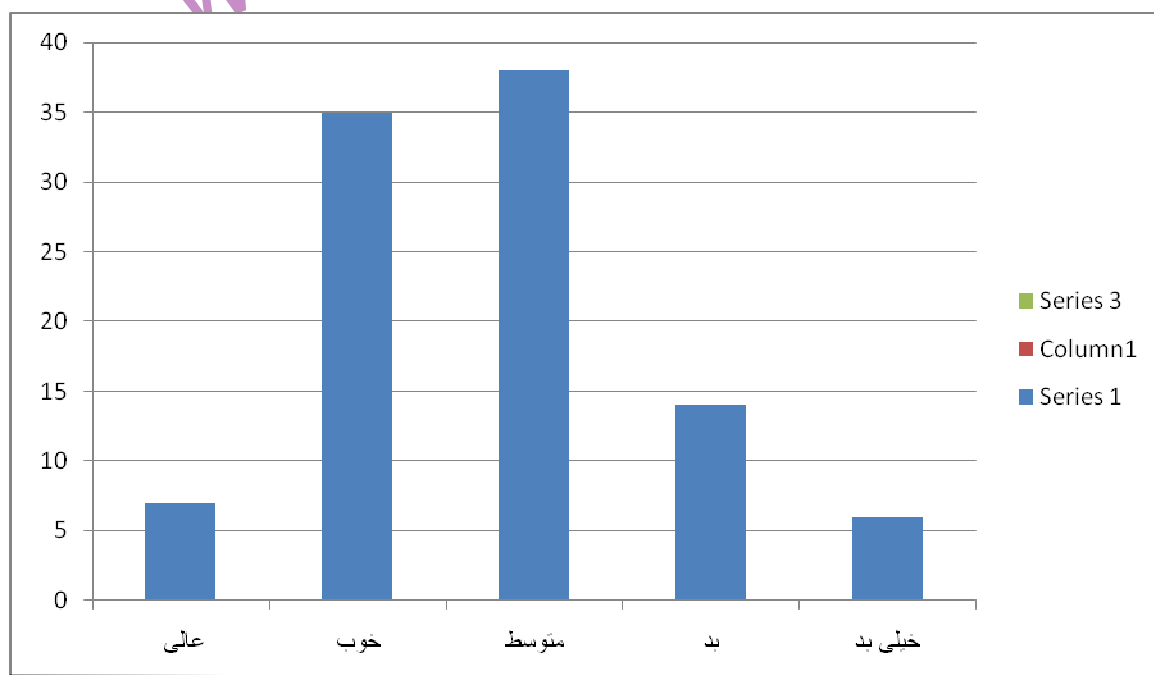

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۳: ۳۴٪ گزینه خوب (بیشترین فراوانی) و ۶٪ گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۳۴٪ از دانشجویان کتب درسی دوره های قبل را بر نگرش دینی تاثیر گذار می دانند.

سوال ۴ : به نظر شما جامعه و قوانین اجتماعی آن بر نگرش دینی دانشجویان تاثیر گذار است ؟

جدول شماره ۴ : توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۴

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	فراوانی درصد
۱۰۰	۱۰۰	۶٪	۶	۱۴٪	۱۴	۳۸٪	۳۸	۳۵٪	۳۵	۷٪	۷	آزمودنیها

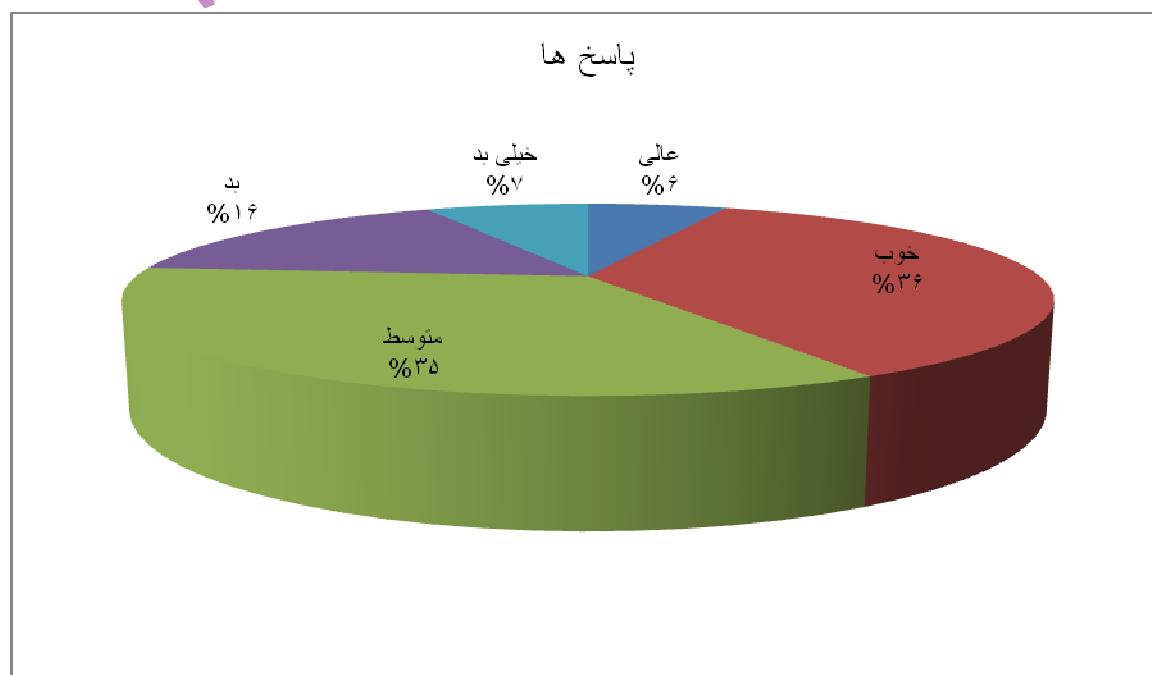

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۴ : ۳۸٪ گزینه متوسط (بیشترین فراوانی) و ۶٪
 گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۳۸٪ از دانشجویان معتقدند که جامعه و قوانین آن بر نگرش دینی
 تاثیر گذار است.

سوال ۵: به نظر شما شرکت در مراسم دینی بر نگرش دینی دانشجویان تاثیر گذار است؟

جدول شماره ۵: توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۵

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰	۱۰۰	۷٪	۷	۱۶٪	۱۶	۳۴٪	۳۴	۳۵٪	۳۵	۶٪	۶	آزمودنیها

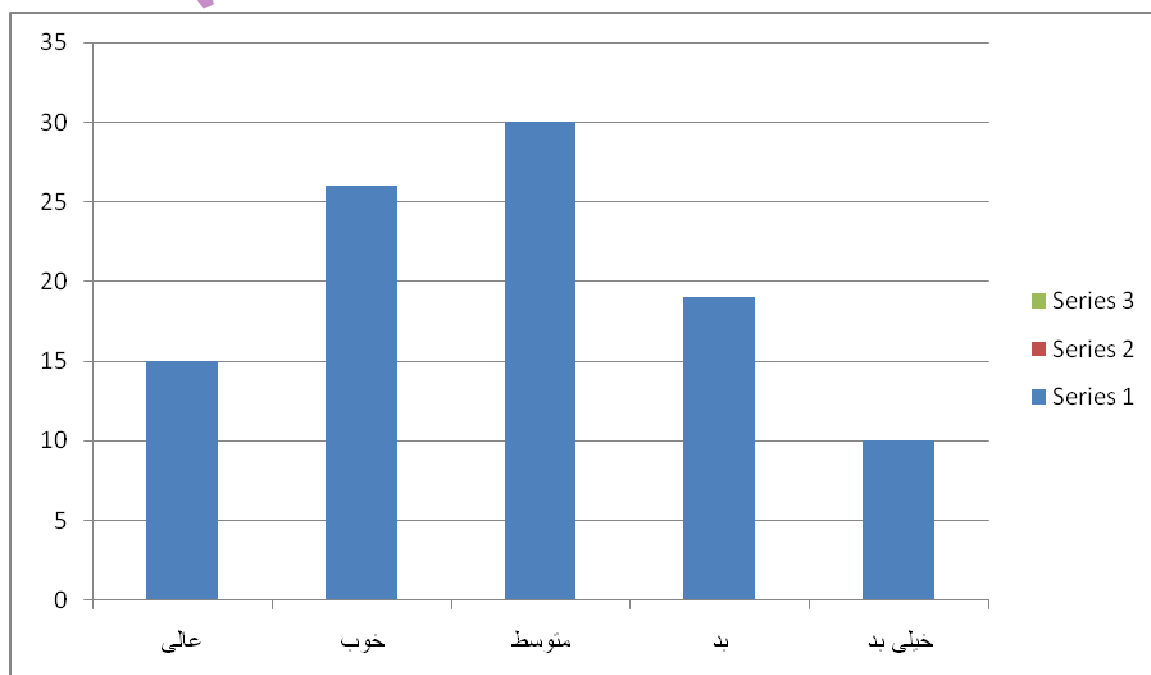

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۵ : ۳۵٪ گزینه خوب (بیشترین فراوانی) و ۶٪ گزینه عالی (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۳۵٪ از دانشجویان شرکت در مراسم دینی را بر نگرش دینی تاثیر گذار می دانند .

سوال ۶: به نظر شما رشته های گوناگون تحصیلی در نگرش دینی دانشجویان تاثیر گذارند؟

جدول شماره ۶: توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۶

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰٪	۱۰۰	۱۰٪	۱۰	۱۹٪	۱۹	۳۰٪	۳۰	۲۶٪	۲۶	۱۵٪	۱۵	آزمودنیها

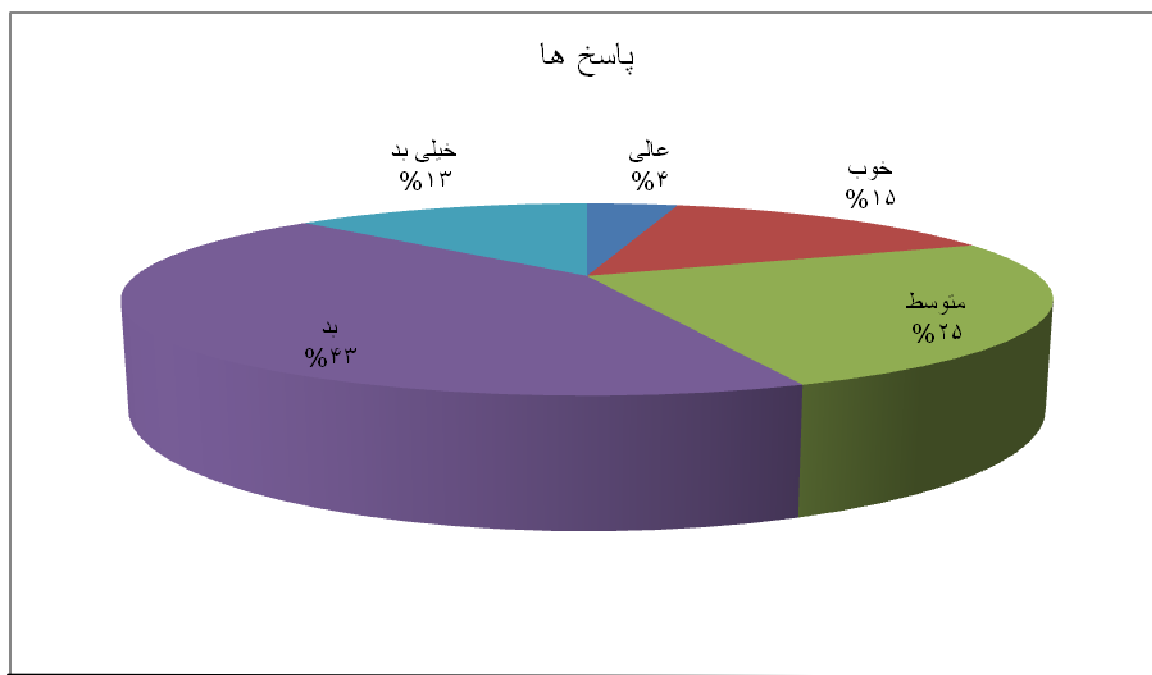
با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۶: ۳۰٪ گزینه متوسط (بیشترین فراوانی) و ۱۰٪ گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۳۰٪ از دانشجویان معتقدند که رشته های گوناگون تحصیلی در نگرش دینی دانشجویان تاثیر گذار است.

www.kandooon.com

سوال ۷: به نظر شما کتابهای معارف دانشگاهی در نگرش دینی دانشجویان تاثیر گذارند؟

جدول شماره ۷ : توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۷

پاسخ گزینه ها	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
آزمودنیها	۴	%۴	۱۵	%۱۵	۲۵	%۲۵	۴۳	%۴۳	۱۳	%۱۳	۱۰۰
فراوانی درصد											۱۰۰
درصد											%۱۰۰

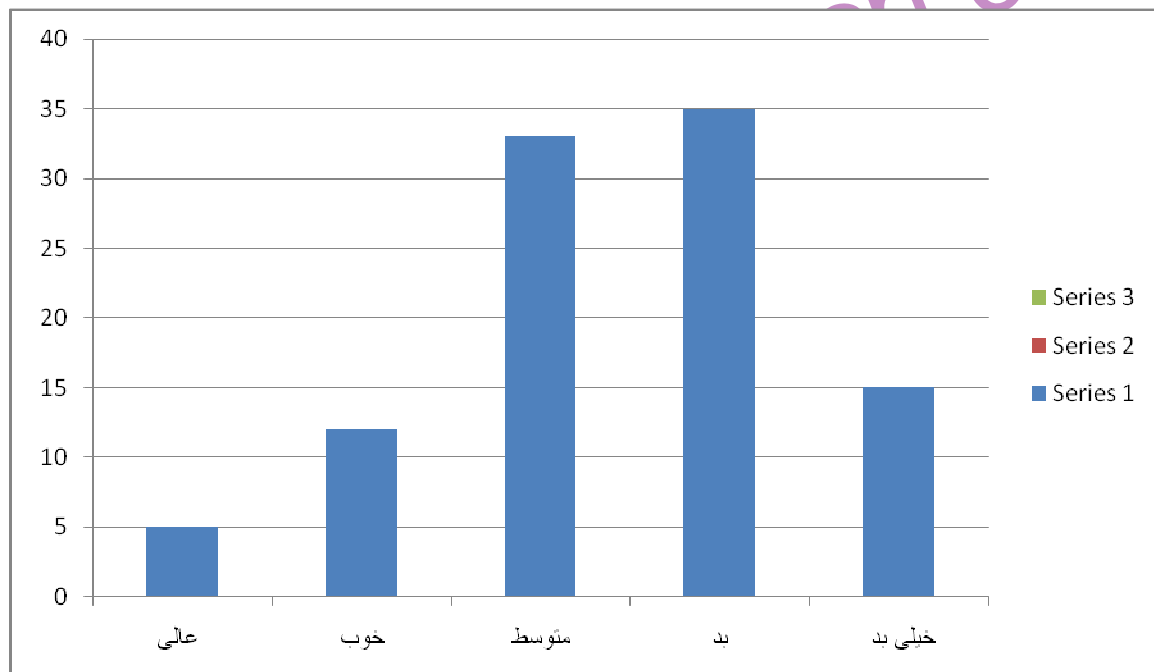
با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۷ : ۴۳٪ گزینه بد (بیشترین فراوانی) و ۴٪ گزینه عالی (کمترین فراوانی) را داشته اند.

بنابراین نتیجه می شود که : ۴۳٪ از دانشجویان معتقدند که کتابهای معارف دانشگاهی در نگرش دینی دانشجویان تاثیر گذارند.

سوال ۸ : شما تا چه اندازه مطالعات فوق برنامه در زمینه دینی داشته اید؟

جدول شماره ۸ : توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۸

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	فراوانی درصد
۱۰۰٪	۱۰۰	۱۵٪	۱۵	۳۵٪	۳۵	۳۳٪	۳۳	۱۲٪	۱۲	۵٪	۵	آزمودنیها

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :

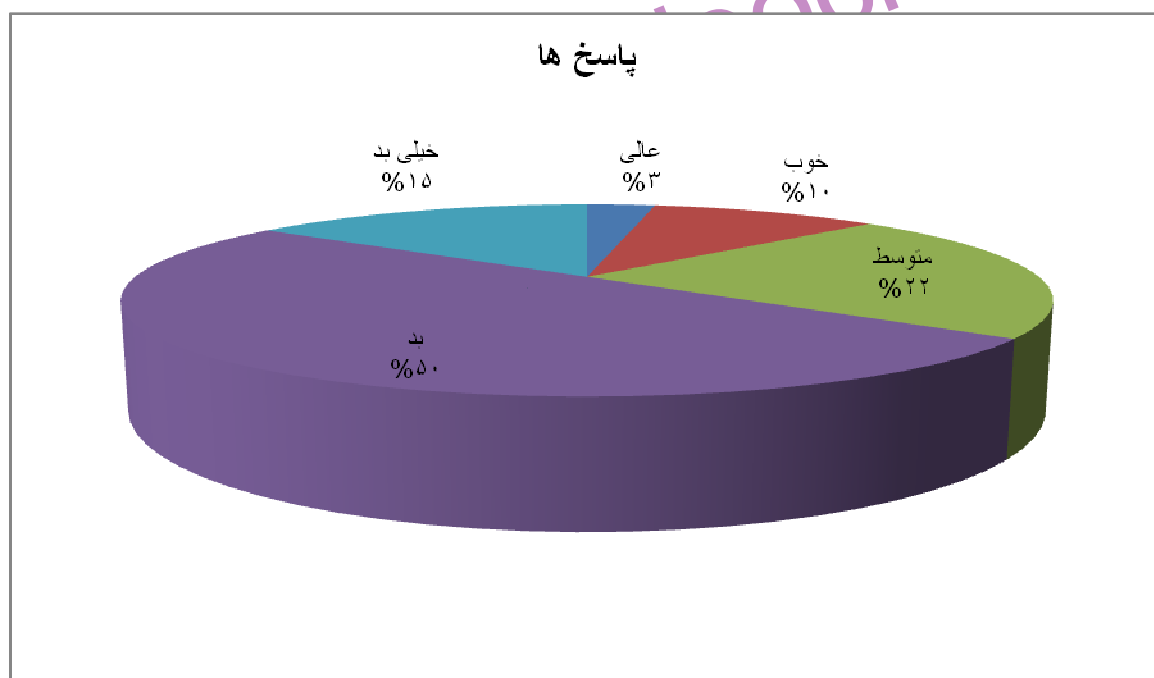
از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۸ : ۳۵٪ گزینه بد (بیشترین فراوانی) و ۵٪ گزینه عالی (کمترین فراوانی) را داشته اند.

بنابراین نتیجه می شود که : ۳۵٪ از دانشجویان مطالعات فوق برنامه در زمینه دینی داشته اند.

سوال ۹ : به نظر شما وجود کتابهای دینی در سطح دانشگاه ضرورت دارد ؟

جدول شماره ۹ : توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۹

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	فراوانی درصد
۱۰۰٪	۱۰۰	۱۵٪	۱۵	۵۰٪	۵۰	۲۲٪	۲۲	۱۰٪	۱۰	۳٪	۳	آزمودنیها

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :

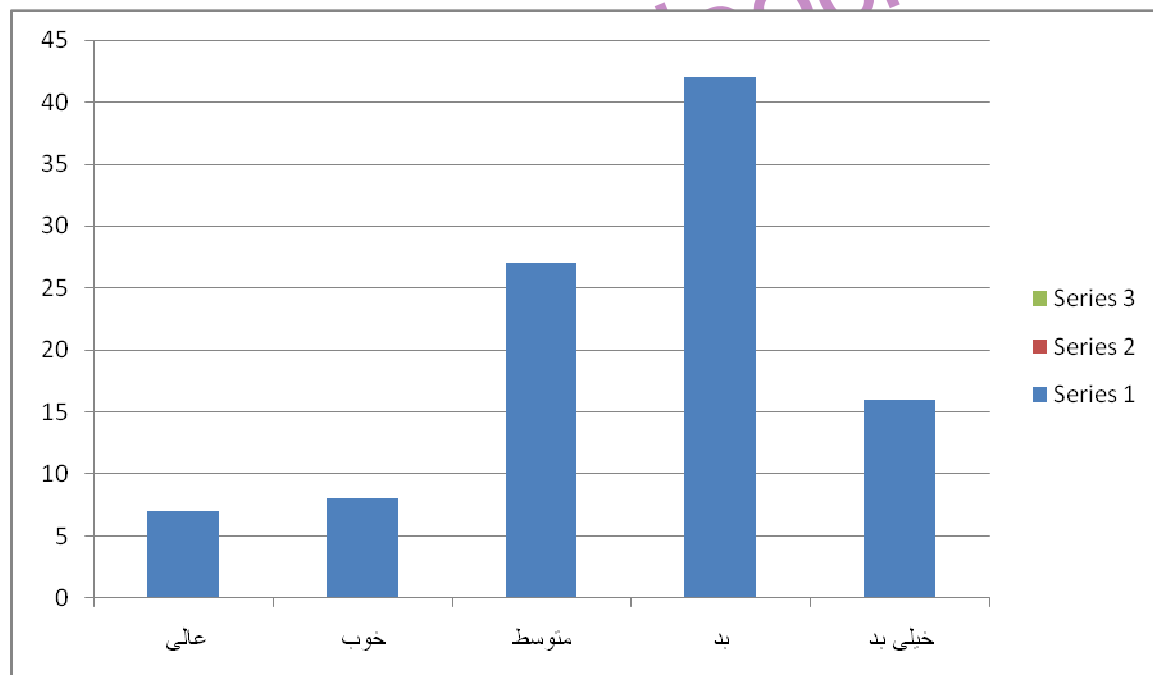
از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۹: ۵۰٪ گزینه بد (بیشترین فراوانی) و ۳٪ گزینه عالی (کمترین فراوانی) را داشته اند.

بنابراین نتیجه می شود که: ۵۰٪ از دانشجویان وجود کتابهای دینی در سطح دانشگاه را ضروری می دانند.

سوال ۱۰: شما به چه اندازه از افراد متخصص در دین در فهم آموزه های دینی استفاده می کنید؟

جدول شماره ۱۰: توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱۰

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	فراوانی درصد
۱۰۰٪	۱۰۰	۱۶٪	۱۶	۴۲٪	۴۲	۲۷٪	۲۷	۸٪	۸	۷٪	۷	آزمودنیها

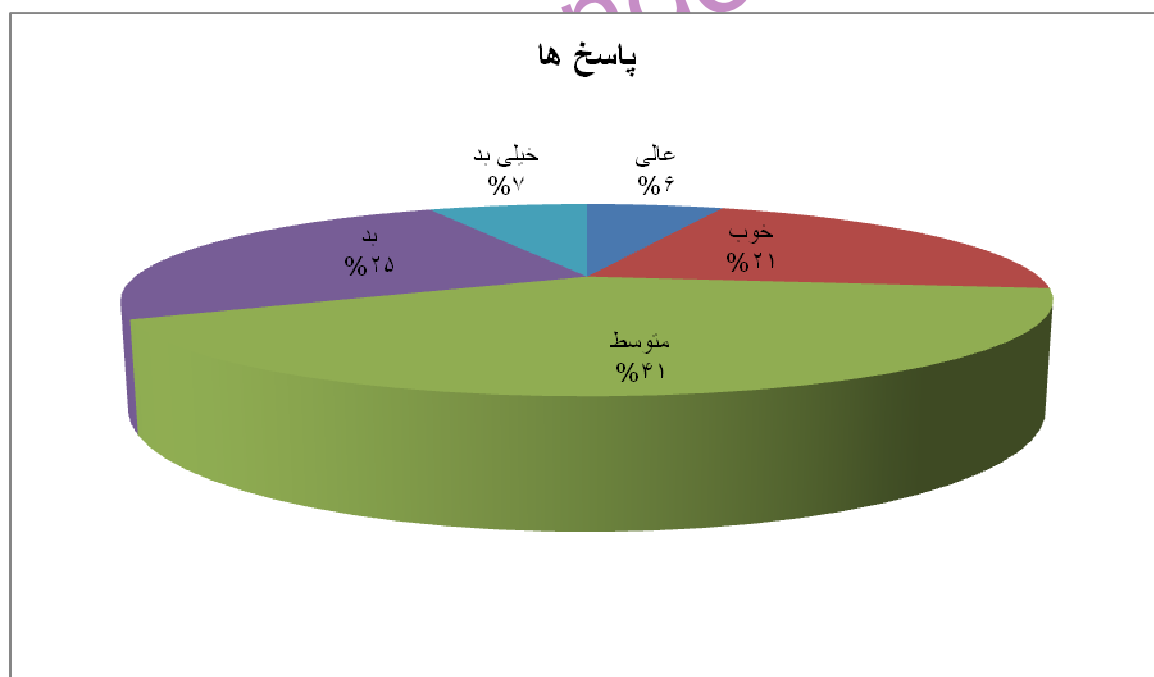
با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱۰: ۴۲٪ گزینه بد (بیشترین فراوانی) و ۷٪ گزینه عالی (کمترین فراوانی) را داشته اند.

بنابراین نتیجه می شود که : ۴۲٪ از دانشجویان از افراد متخصص در دین در فهم آموزه های دینی استفاده می کنند.

سوال ۱۱ : در دانشگاه شما انجمنهای دینی تا چه اندازه فعال هستند ؟

جدول شماره ۱۱: توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱۱

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰٪	۱۰۰	۷٪	۷	۲۵٪	۲۵	۴۱٪	۴۱	۲۱٪	۲۱	۶٪	۶	آزمودنیها

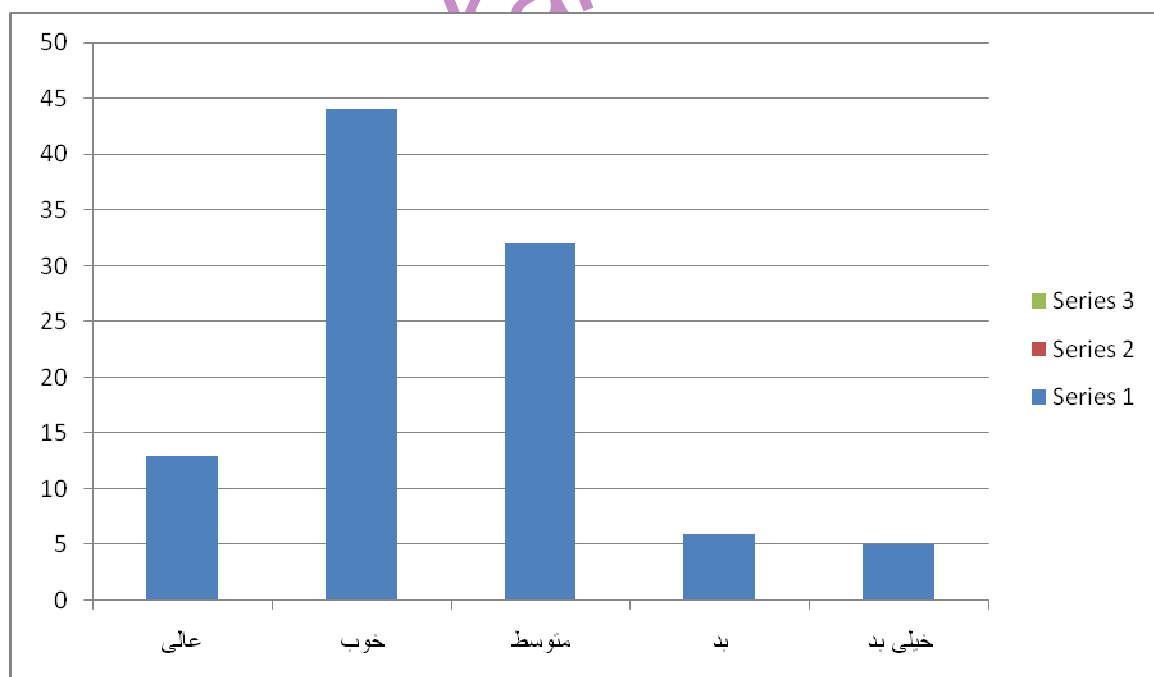

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱۱ : ۴۱٪ گزینه متوسط (بیشترین فراوانی) و ۶٪ گزینه عالی (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۴۱٪ از دانشجویان معتقدند انجمنهای دینی فعال هستند.

سوال ۱۲ : تا چه اندازه قوانین دانشگاه در نگرش دینی دانشجویان اثر گذار است ؟

جدول شماره ۱۲ : توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱۲

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰٪	۱۰۰	%	۵	۵	۶	۳۲	۴۴	۴۴	۱۳	%	۱۳	آزمودنیها
			%۶		%۳۲		%		%۱۳			فراوانی درصد

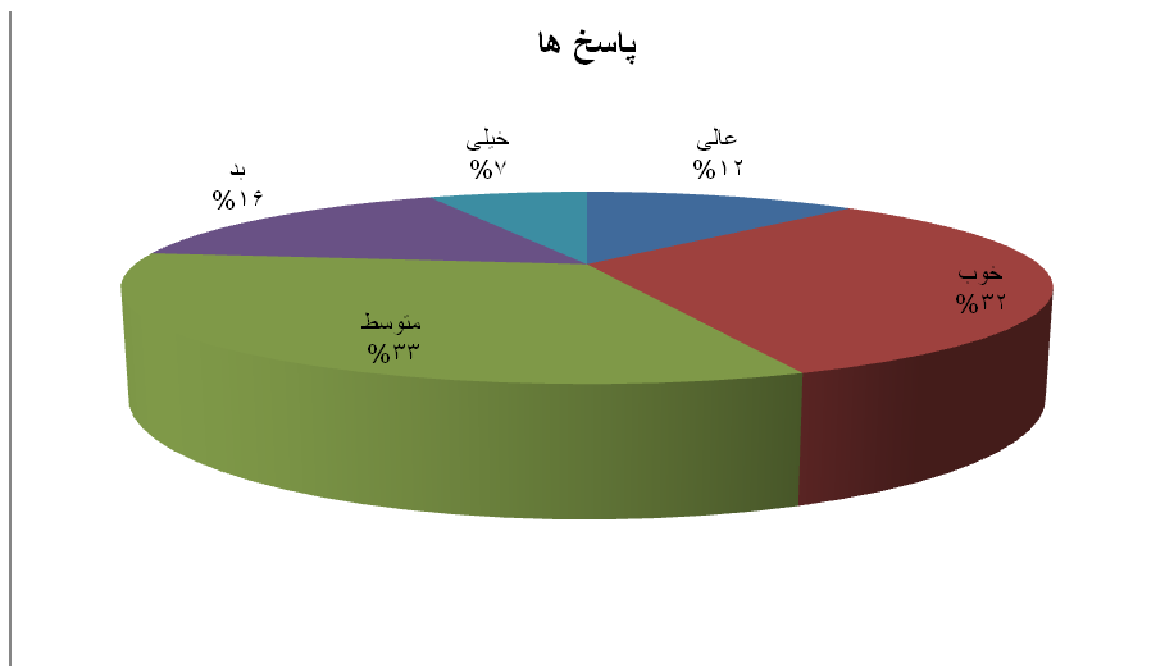

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱۲ : ۴۴٪ گزینه خوب (بیشترین فراوانی) و ۵٪ گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۴۴٪ از دانشجویان معتقدند قوانین دانشگاه در نگرش دینی دانشجویان اثر گذار است.

سوال ۱۳: به نظر شما ارتباط بین حوزه و دانشگاه در نگرش دینی دانشجویان اثر دارد ؟

جدول شماره ۱۳ : توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱۳

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰٪	۱۰۰	۷٪	۷	۱۶	۱۶	۳۳	۳۳	۳۲	۳۲	۱۲	۱۲	آزمودنیها
								۳۲٪				فراوانی درصد

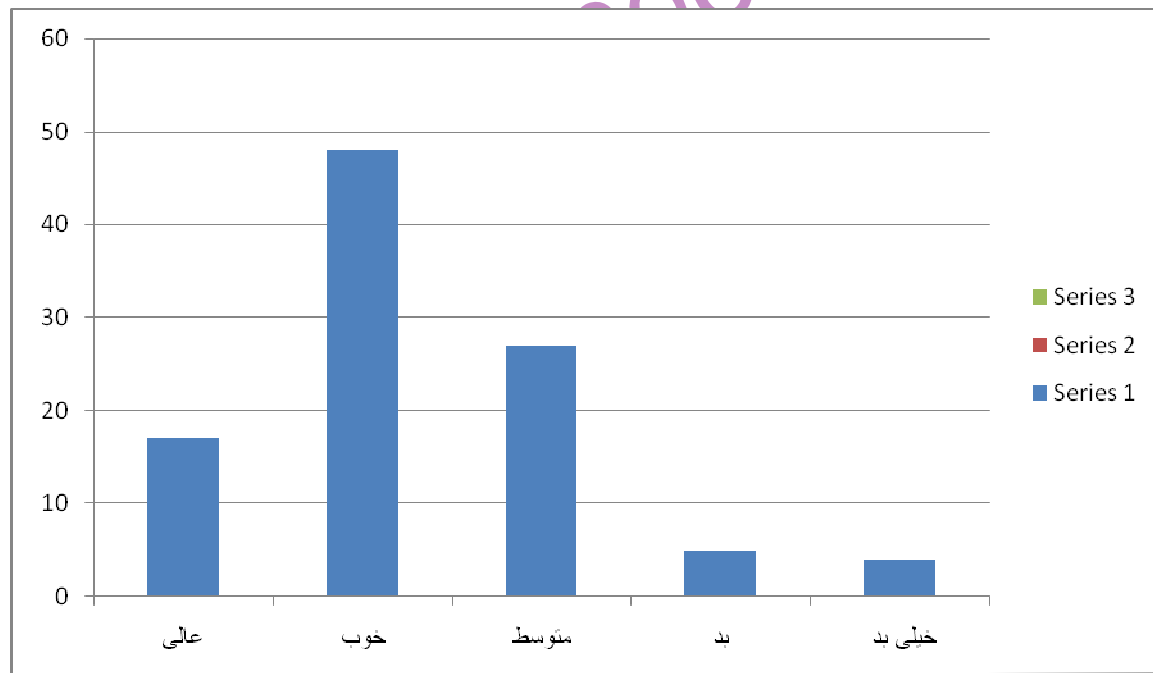

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱۳ : ۳۳٪ گزینه متوسط (بیشترین فراوانی) و ۷٪ گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۳۳٪ از دانشجویان ارتباط بین حوزه و دانشگاه در نگرش دینی دانشجویان اثر دارد.

سوال ۱۴ : دوستان و همکلاسیان چه اثری در نگرش دینی دارند؟

جدول شماره ۱۴ : توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱۴

پاسخ گزینه ها	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		جمع
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
آزمودنیها	۱۷	۱۷٪	۴۸	۴۸٪	۲۷	۲۷٪	۵	۵٪	۴	۴٪	۱۰۰
فراوانی درصد											۱۰۰
											۱۰۰٪

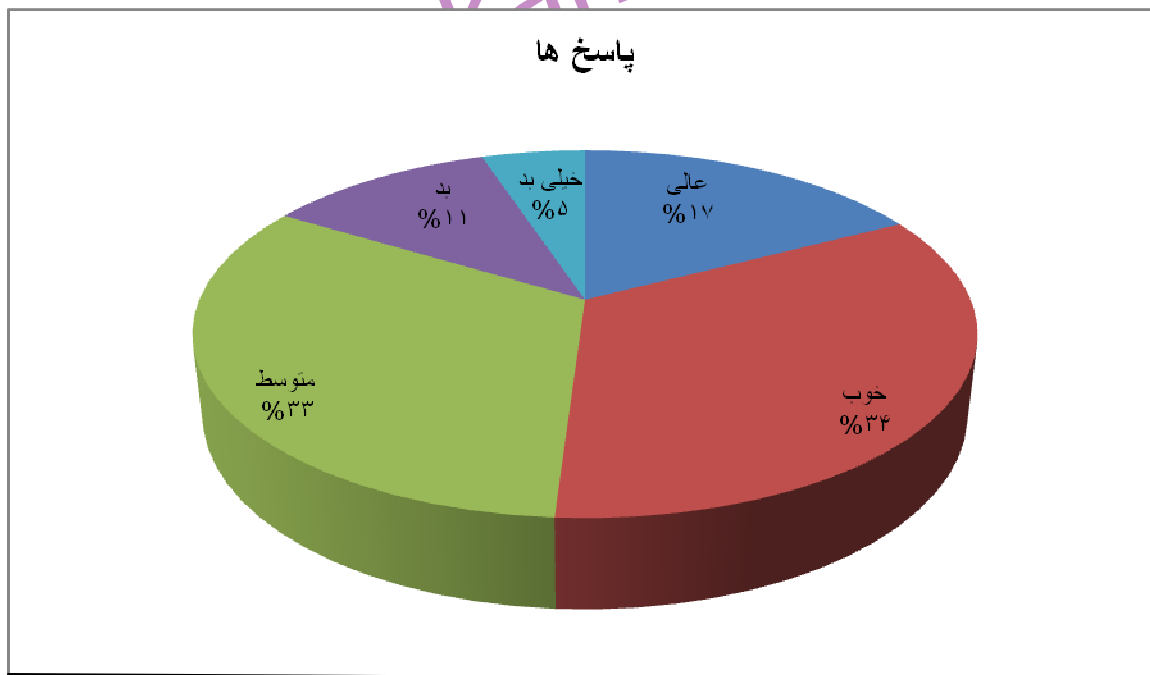
با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱۴ : ۴۸٪ گزینه خوب (بیشترین فراوانی) و ۴٪ گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۴۸٪ از دانشجویان معتقدند دوستان و همکلاسیان در نگرش دینی اثر دارند.

سوال ۱۵ : به نظر شما به چه میزان کتابهای معارف دانشگاهی باید به صورت حضوری ارائه شود؟

جدول شماره ۱۵ : توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱۵

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	فراوانی درصد
۱۰۰٪	۱۰۰	۵٪	۵	۱۱	۱۱	۳۲	۳۲	۳۳	۳۳	۱۷	۱۷	آزمودنیها

				%	%	%۳۳	%۱۷		
--	--	--	--	---	---	-----	-----	--	--

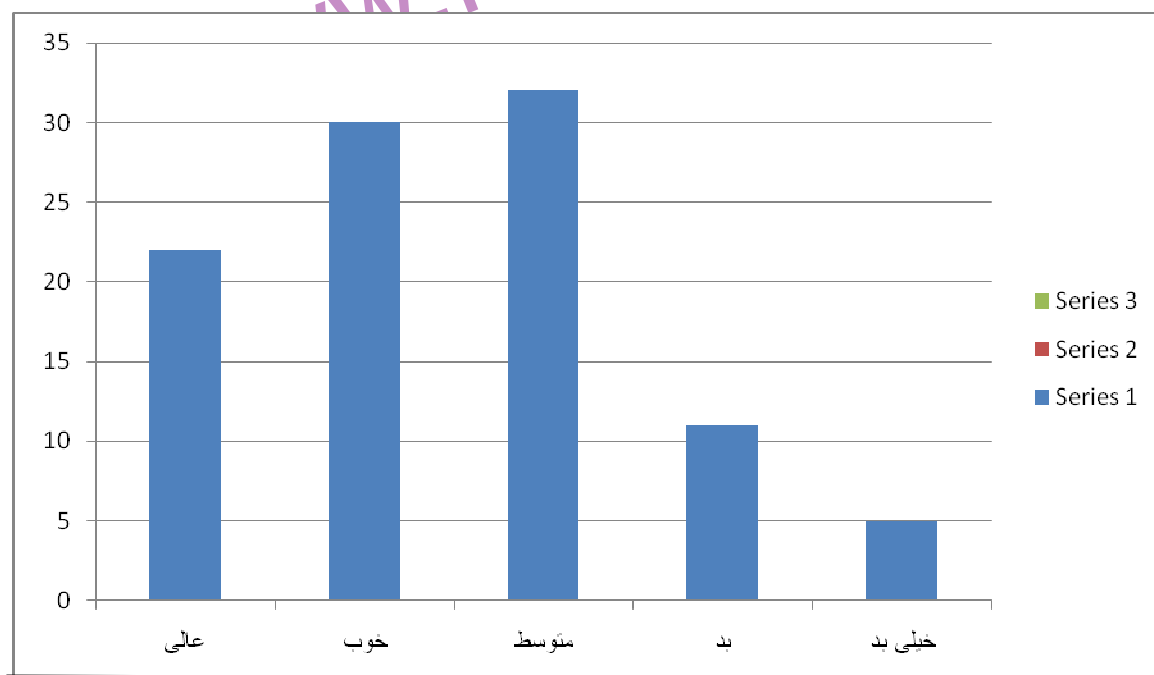
با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱۵ : ۳۴٪ گزینه متوسط (بیشترین فراوانی) و ۴٪ گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۳۴٪ از دانشجویان معتقدند کتاب های معارف دانشگاهی باید به صورت حضوری ارائه شود.

سوال ۱۶: نحوه پوشش هر شخص چقدر می تواند در نگرش او اثر داشته باشد ؟

جدول شماره ۱۶ : توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱۶

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	فراوانی درصد

آزمودنیها	۲۲	۲۲	۳۰	۳۰	۳۲	۱۱	۱۱	۵	۵	۱۰۰	۱۰۰
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%

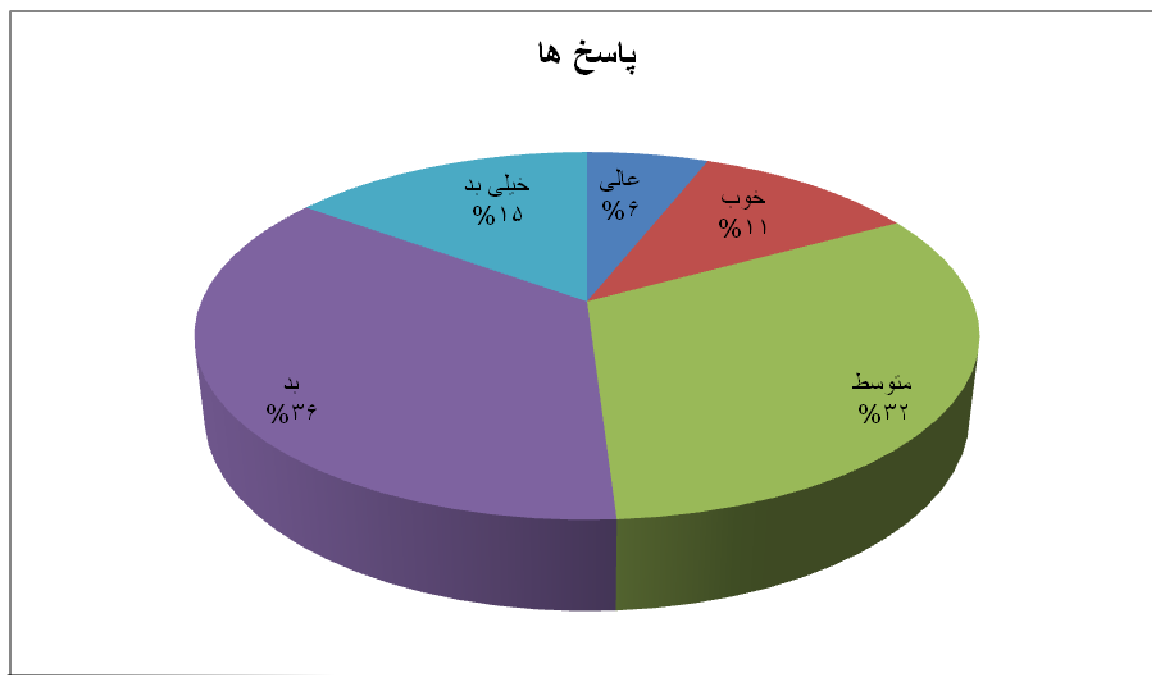
با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱۶ : ۳۲٪ گزینه متوسط (بیشترین فراوانی) و ۵٪ گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۳۲٪ از دانشجویان معتقدند نحوه پوشش هر شخص در نگرش او اثر دارد.

سوال ۱۷ : به نظر شما چقدر دانشجویان به آموزه های دینی در سطح دانشگاه عمل می کنند؟

جدول شماره ۱۷ : توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱۷

پاسخ گزینه	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع
------------	-----------	------	-------	----	---------	-----

ها		درصد		فراوانی		درصد		فراوانی		درصد		فراوانی	
فراوانی درصد	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
آزمودنیها	۶	۶٪	۱۱	۱۱٪	۳۲	۳۲٪	۳۲	۳۲٪	۳۶	۳۶٪	۱۵	۱۵٪	۱۰۰

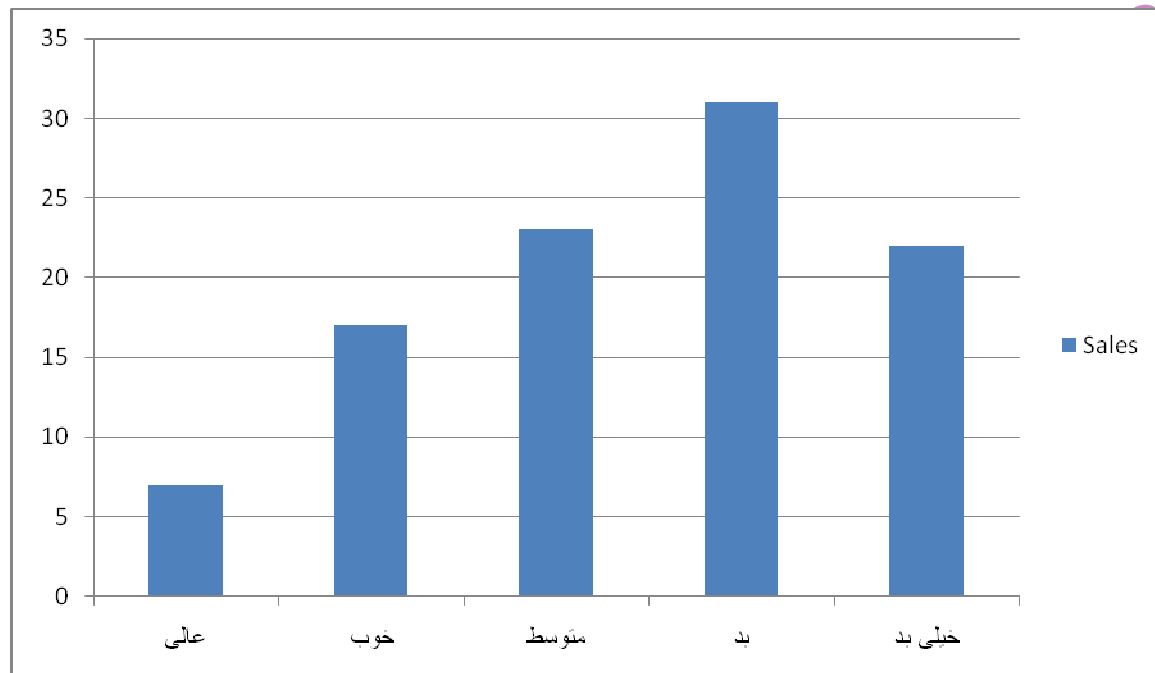
با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱۷ : ۳۶٪ گزینه خیلی بد (بیشترین فراوانی) و ۶٪ گزینه عالی (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۳۶٪ از دانشجویان به آموزه های دینی در سطح دانشگاه عمل می کنند.

سوال ۱۸: ارائه کتابهای معارف خودخوان چقدر ایجاد انگیزه برای پیگیری آن از طرف دانشجویان دارد؟

جدول شماره ۱۸: توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱۸

جمع	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
-----	---------	----	-------	------	-----------

پاسخ گزینه ها		درصد		فراوانی		درصد		فراوانی		درصد		فراوانی	
فراوانی درصد	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
آزودنیها	۷	۷٪	۱۷	۲۳	۲۳٪	۳۱	۳۱٪	۲۳	۲۳٪	۲۲	۲۲٪	۱۰۰	۱۰۰٪

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱۸ : ۳۱٪ گزینه بد (بیشترین فراوانی) و ۷٪ گزینه عالی (کمترین فراوانی) را داشته اند.

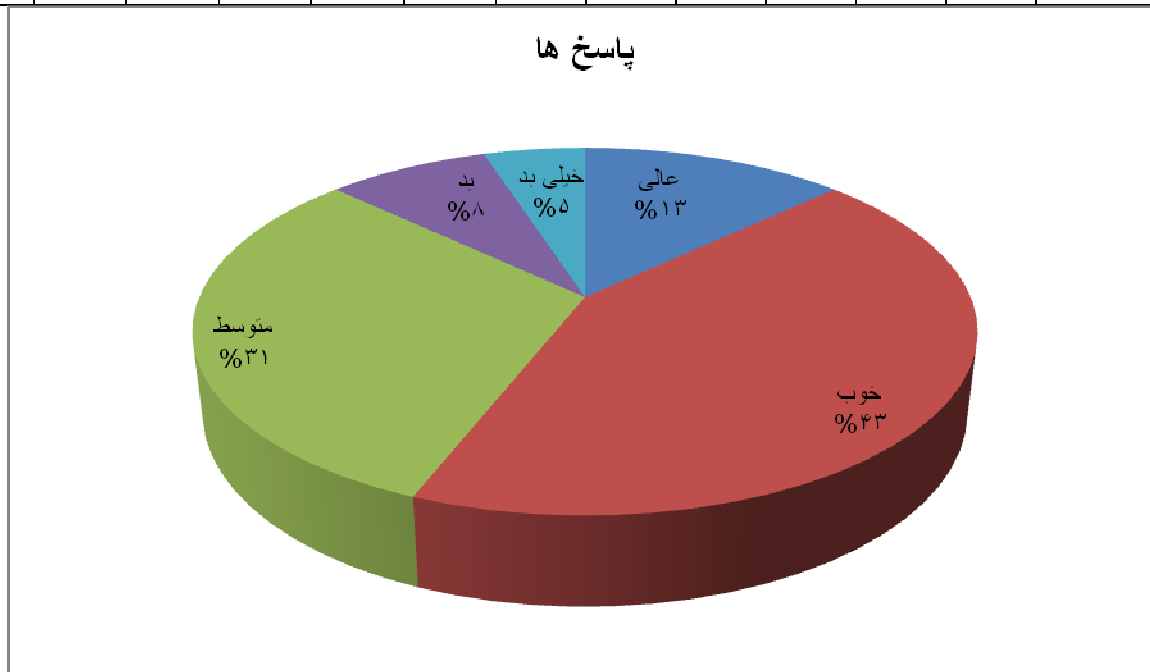
بنابراین نتیجه می شود که : ۳۱٪ از دانشجویان معتقدند ارائه کتابهای معارف خودخوان ایجاد انگیزه برای پیگیری آن از طرف دانشجویان دارد؟

سوال ۱۹: به نظر شما تعداد واحدها در مبحث آموزه های دینی چقدر کافی به نظر می رسد؟

جدول شماره ۱۹: توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۱۹

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع

پاسخ گزینه ها		درصد		فراوانی		درصد		فراوانی		درصد		فراوانی	
آزودنیها		۱۳	٪۱۳	۳۱	٪۳۱	۸	٪۸	۵	٪۵	۱۰۰	٪۱۰۰	۱۰۰	٪۱۰۰

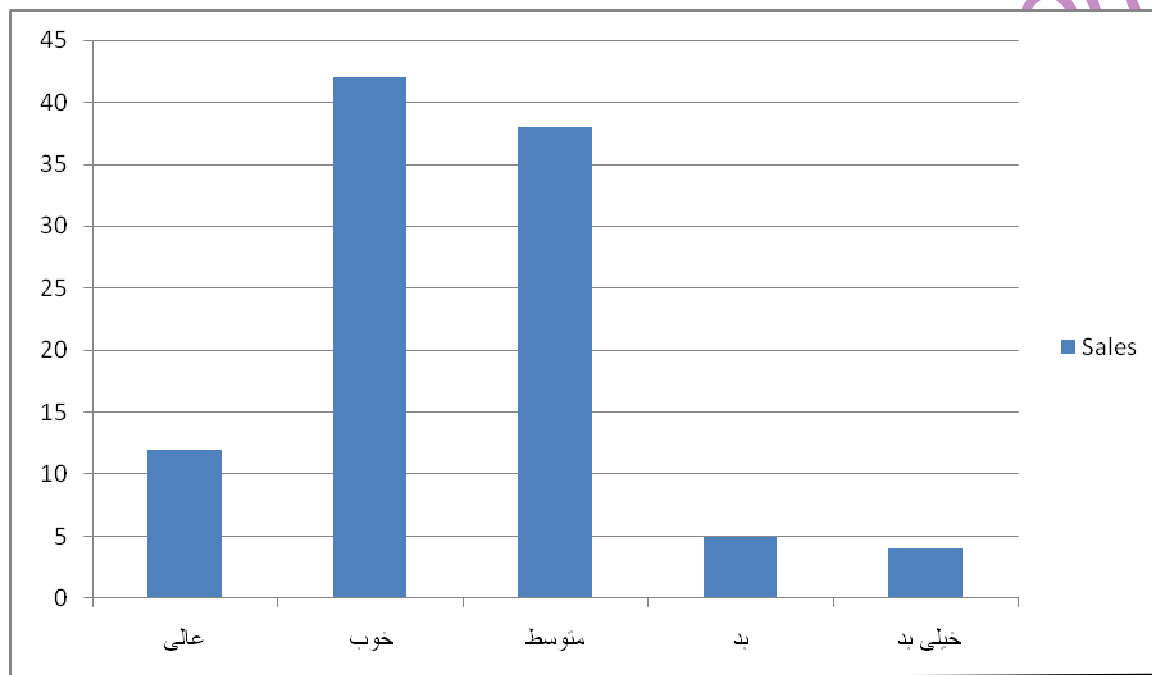

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
 از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۱۹ : ۴۳٪ گزینه خوب (بیشترین فراوانی) و ۵٪ گزینه خیلی بد (کمترین فراوانی) را داشته اند.
 بنابراین نتیجه می شود که : ۴۳٪ از دانشجویان معتقدند تعداد واحدها در مبحث آموزه های دینی کافی به نظر می رسد.

سوال ۲۰: برنامه های ویژه و یا برگزاری مراسم دینی به مناسبتهای خاص چقدر بر نگرش دینی دانشجویان تاثیر گذار است؟

جدول شماره ۲۰: توزیع فراوانی و درصد پاسخ آزمودنی ها به سوال ۲۰

جمع		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		پاسخ گزینه ها
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	فراوانی درصد
۱۰۰٪	۱۰۰	۴٪	۴	۵٪	۵	۳۸٪	۳۸	۴۲٪	۴۲	۱۲٪	۱۲	آزمودنیها

با توجه به طرازهای جدولی و سیمای نمودار ترسیمی نتیجه می شود که :
از ۱۰۰ نفر آزمودنیها در رابطه با سوال ۲۰ : ۴۲٪ گزینه (بیشترین فراوانی) و ۴٪ گزینه (کمترین فراوانی) را داشته اند.

بنابراین نتیجه می شود که : ۴۲٪ از دانشجویان معتقدند برنامه های ویژه و یا برگزاری مراسم دینی به مناسبتهای خاص بر نگرش دینی دانشجویان تاثیر گذار است.

www.kandooch.com

فصل پنجم

www.kandooch.com

تفسیر داده ها

(نتیجه گیری)

www.kandooch.com

فصل پنجم - تفسیر داده ها

www.kandooch.com

۵-۳۷- تفسیر داده ها در این مرحله داده ها و اطلاعات کد گذاری ، استخراج و طبقه بندی شده ، شاخص ها محاسبه و آزمون های آماری مورد نیاز انجام می شود و نتایج بدست آمده مورد تجزیه تحلیل و تفسیر قرار می گیرند .

برای تعیین میزان نگرش افراد شرکت کننده در این پژوهش از مقیاس لیکرت استفاده شده و با توجه به تعداد پاسخ دهندگان ۱۰۰ نفر نمونه آماری دختر و پسر ، علوم انسانی و پایه است که پاسخهای داده شده هر گزینه متعلق به هر سوال شمارش و ثبت گردید.

به عنوان مثال : بعد از شمارش پاسخ سوال شماره ۱ مشخص گردید که دانشجویان به سوال مورد نظر، ۵ نفر گزینه خیلی زیاد - ۲۹ نفر گزینه زیاد - ۴۷ نفر گزینه متوسط - ۱۲ نفر گزینه کم و ۶ نفر گزینه خیلی کم را انتخاب کرده اند .

برای هر گزینه بین ۱ تا ۵ در نظر گرفته شده است .

خیلی کم ۱ کم ۲ متوسط ۳ زیاد ۴ خیلی زیاد ۵

سپس پاسخها را در وزن داده شده ضرب کرده و مجموع حاصل ضرب ها را حساب کرده و مقادیر بدست آمده را به افراد تقسیم و معدل نگرش را محاسبه و بدست می آوریم .

$$\frac{5 \times 5 + 4 \times 29 + 3 \times 47 + 2 \times 12 + 1 \times 6}{100} = 3/60$$

میانگین سوال ۱ برابر است با : ۳/۶۰

پس نتیجه می گیریم که : عملکرد والدین در رابطه با آموزش مستقیم دینی به فرزندان در حد متوسط بوده است.

نگرش این سوال مثبت و جهت این سوال نیز مثبت می باشد .

$$5 \times 11 + 4 \times 23 + 3 \times 42 + 2 \times 20 + 1 \times 4$$

$$= 3/7$$

۱۰۰

◊ میانگین سوال ۲ برابر است با : ۳/۷٪

پس نتیجه می گیریم که : تاثیر آشنایی با احکام در زندگی روزمره دانشجویان در حد متوسط بوده است.

نگرش این سوال مثبت و جهت این سوال نیز مثبت می باشد .

$$\frac{5 \times 23 + 4 \times 34 + 3 \times 27 + 2 \times 10 + 1 \times 6}{100}$$

$$= 3/58$$

◊ میانگین سوال ۳ برابر است با : ۳/۵۸٪

پس نتیجه می گیریم که : تاثیر کتب درسی دوره های قبل در حد خوب بوده است.

نگرش این سوال خوب و جهت این سوال مثبت می باشد .

$$\frac{5 \times 7 + 4 \times 35 + 3 \times 38 + 2 \times 14 + 1 \times 6}{100}$$

$$= 3/23$$

۱۰۰

◊ میانگین سوال ۴ برابر است با : ۳/۲۳٪

پس نتیجه می گیریم که : اثر گذاری جامعه و قوانین آن در حد متوسط بوده است.

نگرش این سوال متوسط و جهت این سوال مثبت می باشد .

$$\frac{5 \times 6 + 4 \times 35 + 3 \times 34 + 2 \times 16 + 1 \times 7}{100} = 3/23$$

◊ میانگین سوال ۵ برابر است با : ۳/۲۳٪

پس نتیجه می گیریم که : شرکت در مراسم دینی در حد خوب بوده است.

نگرش این سوال خوب و جهت این سوال تا حدی مثبت می باشد .

$$\frac{5 \times 15 + 4 \times 26 + 3 \times 30 + 2 \times 19 + 1 \times 10}{100} = 3/7$$

◊ میانگین سوال ۶ برابر است با : ۳/۷٪

پس نتیجه می گیریم که : تاثیر رشته های گوناگون تحصیلی در حد متوسط بوده است.

نگرش این سوال متوسط و جهت این سوال مثبت می باشد .

$$\frac{5 \times 4 + 4 \times 15 + 3 \times 25 + 2 \times 43 + 1 \times 13}{100} = 2/54$$

◊ میانگین سوال ۷ برابر است با : ۲/۵۴٪

پس نتیجه می گیریم که : تاثیر کتابهای مختلف دانشگاهی در حد متوسط بوده است.

نگرش این سوال متوسط و جهت این سوال منفی می باشد .

$$\frac{5 \times 5 + 4 \times 12 + 3 \times 33 + 2 \times 35 + 1 \times 15}{100} = 2/57$$

۱۰۰

◊ میانگین سوال ۸ برابر است با : $\frac{2}{57}\%$

پس نتیجه می گیریم که : مطالعات غیر درسی در زمینه دینی در حد بد بوده است.
نگرش این سوال بد و جهت این سوال منفی می باشد .

$$\frac{5 \times 3 + 4 \times 10 + 3 \times 22 + 2 \times 50 + 1 \times 15}{100} = \frac{2}{36}$$

◊ میانگین سوال ۹ برابر است با : $\frac{2}{36}\%$

پس نتیجه می گیریم که : تفاوت بین نگرش دینی دانشجویان علوم انسانی و پایه در حد پائینی است .
نگرش این سوال بد و جهت این سوال منفی می باشد .

$$\frac{5 \times 7 + 4 \times 8 + 3 \times 27 + 2 \times 42 + 1 \times 16}{100} = \frac{2}{48}$$

◊ میانگین سوال ۱۰ برابر است با : $\frac{2}{48}\%$

پس نتیجه می گیریم که : تفاوت بین سالهای مختلف تحصیلی و نگرش دینی در حد پائینی بوده است.
نگرش این سوال بد و جهت این سوال منفی می باشد .

$$\frac{5 \times 6 + 4 \times 21 + 3 \times 41 + 2 \times 25 + 1 \times 7}{100} = \frac{2}{94}$$

◊ میانگین سوال ۱۱ برابر است با: $2/94\%$.
پس نتیجه می گیریم که: تفاوت بین نگرش دینی دانشجویان دختر و پسر در حد متوسط بوده است.
نگرش این سوال متوسط و جهت این سوال منفی می باشد.

$$\frac{5 \times 13 + 4 \times 44 + 3 \times 32 + 2 \times 6 + 1 \times 5}{100} = 3/54$$

◊ میانگین سوال ۱۲ برابر است با: $3/54\%$

پس نتیجه می گیریم که: اثر گذاری قوانین دانشگاه در حد خوب بوده است.
نگرش این سوال خوب و جهت این سوال منفی می باشد

$$\frac{5 \times 13 + 4 \times 44 + 3 \times 33 + 2 \times 16 + 1 \times 7}{100} = 3/26$$

◊ میانگین سوال ۱۳ برابر است با: $3/26\%$

پس نتیجه می گیریم که: اثر گذاری ارتباط بین حوزه و دانشگاه در حد متوسط بوده است.
نگرش این سوال متوسط و جهت این سوال مثبت می باشد.

$$\frac{5 \times 17 + 4 \times 28 + 3 \times 27 + 2 \times 5 + 1 \times 4}{100} = 3/9$$

۱۰۰

◊ میانگین سوال ۱۴ برابر است با: ۳/۹٪

پس نتیجه می گیریم که : اثر گذاری دوستان و همکلاسیان در حد خوب بوده است.
نگرش این سوال خوب و جهت این سوال مثبت می باشد .

$$\frac{5 \times 17 + 4 \times 33 + 3 \times 34 + 2 \times 12 + 1 \times 4}{100} = 3/59$$

◊ میانگین سوال ۱۵ برابر است با: ۳/۵۹٪

پس نتیجه می گیریم که : اثر گذاری واحدهای معارف به صورت حضوری در خدمتوسط بوده است.

نگرش این سوال متوسط و جهت این سوال مثبت می باشد .

$$\frac{5 \times 22 + 4 \times 30 + 3 \times 32 + 2 \times 11 + 1 \times 5}{100} = 3/53$$

◊ میانگین سوال ۱۶ برابر است با: ۳/۵۳٪

پس نتیجه می گیریم که : اثر گذاری پوشش هر شخص بر نگرش دینی او در خدمتوسط بوده است.
نگرش این سوال متوسط و جهت این سوال مثبت می باشد .

$$\frac{5 \times 6 + 4 \times 11 + 3 \times 32 + 2 \times 36 + 1 \times 15}{100} = 2/57$$

◊ میانگین سوال ۱۷ برابر است با: $2/57$.
پس نتیجه می گیریم که: عمل به آموزه های دینی در سطح دانشگاه در حد بد بوده است.
نگرش این سوال بد و جهت این سوال منفی می باشد.

$$\frac{5 \times 7 + 4 \times 17 + 3 \times 23 + 2 \times 31 + 1 \times 22}{100} = 2/56$$

◊ میانگین سوال ۱۸ برابر است با: $2/56$.
پس نتیجه می گیریم که: اثر گذاری کتابهای خود خوان بر نگرش دینی در حد بد بوده است.
نگرش این سوال بد و جهت این سوال منفی می باشد.

$$\frac{5 \times 13 + 4 \times 43 + 3 \times 31 + 2 \times 8 + 1 \times 5}{100} = 3/51$$

◊ میانگین سوال ۱۹ برابر است با: $3/51$.
پس نتیجه می گیریم که: تعداد واحدها در میحث آموزه های دینی در حد خوب بوده است.
نگرش این سوال خوب و جهت این سوال مثبت می باشد.

$$\frac{5 \times 12 + 4 \times 42 + 3 \times 38 + 2 \times 5 + 1 \times 4}{100} = 3/56$$

◊ میانگین سوال ۲۰ برابر است با: $3/56$.
پس نتیجه می گیریم که: اثر گذاری برنامه ها و مراسم دینی در حد خوب بوده است.
نگرش این سوال خوب و جهت این سوال مثبت می باشد.

www.kandooch.com

فصل ششم

خلاصه تحقیق

www.kandooch.com

و

www.kandooch.com

پیشنهادات

www.kandooch.com

www.kandooch.com

فصل ششم - خلاصه تحقیق و پیشنهادات

۶- ۳۸ - خلاصه تحقیق:

در این پژوهش ۱۰۰ نفر از دانشجویان دختر و پسر به عنوان نمونه انتخاب شده اند. نمونه گیری به صورت تصادفی صورت گرفت، پرسشنامه لیکرت تهیه و تکثیر شده و بین دانشجویان دانشگاه پیام نور مشهد توزیع گردید.

پس از جمع آوری و ردیف نمودن نمرات و بدست آوردن فراوانیها و درصد فراوانیها و ترسیم جداول و نمودارهای مربوطه، فرضیه های این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته شد که با استفاده از فراوانی درصد نتایج بدست آمده است.

در فرضیه اول: بین نگرش دانشجویان دختر و پسر نسبت به آموزه های دینی تفاوت معنا داری مشاهده نشده است. بنابراین این فرض رد می شود.

در فرضیه دوم: بین نگرش دانشجویان سال دوم و پائین تر و سال سوم و بالاتر نسبت به آموزه های دینی تفاوت معنا داری مشاهده نشده است. بنابراین این فرض ثابت می شود.

در فرضیه سوم: بین نگرش دانشجویان رشته های علوم انسانی و علوم پایه نسبت به آموزه های دینی تفاوت معنا داری مشاهده نشده است. بنابراین این فرض ثابت می شود.

پیشنهادات :

اسلامی کردن دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی و پژوهشی به یک برنامه زمانبندی شده ی دقیق و پیگیری مستمر نیاز دارد و از هم اکنون لازم است که افرادی از علاقه مندان و صاحب نظران حوزوی و دانشگاهی به صورت تمام وقت و در صورت امکان به دور از هر گونه مسئولیت اجرایی بدین امر مهم و بنیادی پردازند .

محدودیت های تحقیق :

- ۱- عدم توانایی در کنترل همه متغیر های بازیگر در موقعیت پژوهشی .
- ۲- محدودیتی که در صحت و دقت ابزار و وسایل کار محقق موجود است .
- ۳- عدم دسترسی به کلیه دانشجویان .
- ۴- نشان ندادن رغبت زیاد از طرف دانشجویان برای پاسخگویی درست به پرسشها .

محدودیت هایی که ما در تحقیق خود در نظر می گیریم :

- ۱- مشخص کردن وسعت حوزه تحقیق و دامنه آن .
- ۲- تمرکز و تجسس در یک موضوع خاص و مورد علاقه .
- ۳- محدود کردن آزمودنیها به یک مرکز .

((بسمه تعالی))

دانشجوی عزیز : ضمن آرزوی توفیق روز افزون برای شما خواهشمند است به پرسشهای زیر پاسخ دهید . نهایت دقت شما موجب خواهد شد تحقیق مورد نظر به واقعیت نزدیکتر باشد .

جنسیت: مذکر □ مؤنث □	سال تحصیلی: دوم و پایتتر □ سوم و بالاتر □	رشته تحصیلی: علوم انسانی □ علوم پایه □			
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱-والدین تا چه اندازه به شما آموزه های دینی را به طور مستقیم آموزش داده اند ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۲-آشنایی با احکام دینی تا چه اندازه بر زندگی روزمره شما تاثیر گذار است ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۳- کتب درسی دوره های قبل از دانشگاه (ابتدایی راهنمایی دبیرستان) چه اندازه بر نگرش دینی شما تاثیر گذار بوده است ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۴-جامعه و قوانین اجتماعی آن چه اندازه بر نگرش دینی شما تاثیر گذار بوده است ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۵-شرکت کردن در مراسم دینی تا چه اندازه بر نگرش دینی شما تاثیر گذار بوده است ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۶-به نظر شما رشته های گوناگون تحصیلی چقدر در نگرش دینی دانشجویان تاثیر دارد ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۷- کتابهای معارف دانشگاهی چقدر در نگرش دینی شما اثر گذار است ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۸- شما تا چه اندازه مطالعه غیر از کتب درسی در زمینه دینی داشته اید ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۹- نگرش دینی دانشجویان رشته های علوم انسانی و پایه نسبت به آموزه های دینی چقدر تفاوت دارد ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱۰- تا چه اندازه نگرش دانشجویان سال دوم به پائین و سالهای چهارم به بالا نسبت به آموزه های دینی متفاوت است ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱۱- به چه اندازه نگرش دانشجویان دختر و پسر به آموزه های دینی متفاوت است ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱۲- به چه اندازه قوانین دانشگاه در رفتارهای دینی یا غیر دینی دانشجویان تاثیر گذار است ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱۳- به نظر شما ارتباط نزدیک بین دانشگاه و حوزه تحصیلی چقدر در نگرش دانشجویان تاثیر گذار است ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱۴- به نظر شما دوستان و همکلاسیان تحصیلی چقدر در نگرش دینی دانشجویان تاثیر گذار است ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱۵- به نظر شما به چه میزان کتابهای دینی دانشگاهی باید به صورت حضوری ارائه شوند ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱۶- نحوه پوشش هر مشخص چقدر میتواند در نگرش دینی او اثر گذار باشد ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱۷- به نظر شما چقدر دانشجویان به آموزه های دینی در سطح دانشگاهی عمل میکنند ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱۸- ارائه کتابهای معارف به صورت خود خوان چقدر ر ایجاد انگیزه برای پیگیری آن از طرف دانشجویان دارد ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۱۹- به نظر شما تعداد واحدها در مبحث آموزه های دینی چقدر کافی به نظر میرسد ؟
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	۲۰- برنامه های ویژه و یا برگزاری مراسم دینی به مناسبتهای خاص چقدر بر نگرش دینی شما تاثیر گذار است ؟

با تشکر فراوان

کتابنامه

- ۱- آستون، پ، بیکر، ملتون و گلنهاوزن، م. (۱۳۷۶) دین و چشم اندازهای نو. ترجمه غلامحسین توکلی. قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- ۲- اسمارت (۱۹۶۸)، آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد، ترجمه ناصر باهنر، (۱۳۷۸) تهران: سازمان تبلیغات اسلامی
- ۳- اعتصامی، محمد مهدی. اصول حاکم بر برنامه تعلیم و تربیت دینی. نشریه رشد. آموزش معارف اسلامی
- ۴- احمدی، سید احمد. شکل گیری هویت و مشکلات ناشی از آن. فصلنامه پژوهشی، فرهنگی، هنری اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی. اصفهان، ۱۳۸۰
- ۵- افروز، غلامعلی. ۱۳۸۴، منشور ۱۲، ضمیمه رسالت افروز،
- ۶- افروز، غلامعلی. دین گریزی دانشجو توهم است. نشریه کیهان، ۱۳۸۲
- ۷- اورعی قدیری، محبوبه. خواستگاه دین از منظر روانشناسان (فروید، یونگ، فروم) و مقایسه آن با نظریه فطرت. ۱۳۸۵
- ۸- ایرانی، عبدالحسین. دین در ایران باستان. ۱۳۳۹
- ۹- باقری، خسرو. نگاهی دوباره به تربیت اسلامی. انتشارات چاپخانه مدرسه، چاپ سیزدهم، ۱۳۸۵
- ۱۰- حسینی، علی اکبر. تعلیم تربیت اسلامی، پژوهشگاه علوم اسلامی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۹
- ۱۱- حکمت، علی اصغر. تاریخ ادیان، صفحه ۲-۳، ابن سینا، تهران ۱۳۴۲
- ۱۲- داوودی، محمد. نقش معلم در تربیت دین، زیر نظر علیرضا اعرافی، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۴
- ۱۳- رجبی، محمد حسن. تاثیر نگرش دینی- عرفانی امام (ره) بر تعلیم و تربیت. همشهری صفحه ۱-۲، ۱۳۷۸
- ۱۴- سبجانی، جعفر. رابطه دین و اخلاق، نشریه کلام اسلامی. سال هشتم، صفحه ۷

۱۵- سبحانی نیا، محمد. بررسی مسائل جوانان، مجله معارف اسلامی، نشر تبلیغات اسلامی حوزه، ۱۳۷۸

۱۶- شجاعی زند، علیرضا. دین، جامعه و عرفی شدن، نشر مرکز، ۱۳۸۰

۱۷- شریعتمداری، علی. تعلیم و تربیت اسلامی (چاپ ۲۱) تهران، سپهر ۱۳۸۵

۱۸- صدوری افشاری، غلامحسین. حکمی، نسرين و نسترن. فرهنگ گزیده فارسی، چاپخانه زیبا، ۱۳۸۳

۱۹- طالبان، محمد رضا. دینداری و بزهکاریدر میان جوانان دانش آموز، فجر اسلام. چاپ اول، ۱۳۸۰، شماره نشر ۳

۲۰- گرایش بنیادین دانشگاه و دانشجو، نشریه مشور، ضمیمه رسالت، ۱۳۸۳

۲۱- لودین، شهین. کاربرد دریچه های پنهان تربیت، نشر مشهد، ۱۳۸۳

۲۲- مطهری، مرتضی. تعلیم و تربیت در اسلام، الزهرا، چاپ اول، ۱۳۶۲

۲۳- ملکی، حسن. دین و برنامه درسی، تهران، انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۲

۲۴- ملکیان، مصطفی. تاثیر دین در منش آدمی. نشریه راه مردم. ۱۳۷۸

۲۵- مقصودی علی، محمد. اخلاص زیر بنای علم و عمل، روزنامه رسالت، یکشنبه ۱۶ فروردین

۲۶- یزدانی، فضل الله. غضنفری، احمد. ابعاد و کارکردهای روانشناختی نگرش دینی، مجله دانشکده علوم اسلامی، سال ۱۵، شماره ۶۲